czasopismo ormiańskie nr 60 jesień 2024 bezpłatne

AWEDIS ԱՒԵՏԻՍ

posłaniec niosący dobrą nowinę

Arcach: dziedzictwo światowe

Արցախ. համաշխարհային ժառանգություն

WYDARZENIA | – Niech ta wystawa przypomina warszawiakom piękną i trudną historię Ormian – podkreślił kard. Kazimierz Nycz, metropolita warszawski i ordynariusz Ormian-katolików w Polsce, otwierając w Warszawie ekspozycję „Górski Karabach. Zagrożone dziedzictwo ormiańskie”.

Dokończenie na str. 4

ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ | – Թող այս ցուցահանդեսը հիշեցնի Վարշավայի բնակիչներին հայերի գեղեցիկ և դժվարին պատմությունը, – ընդգծեց կարդինալ Կազիմիր Նիչը, Վարշավայի մետրոպոլիտն ու Լեհաստանում հայ-կաթողիկե եկեղեցու հետևորդների առաջնորդը, բացելով Վարշավայում «Լեռնային Ղարաբաղ. Վտանգված հայկական ժառանգություն» ցուցահանդեսը:

Շարունակությունը՝ էջ 5

UCZESTNICY WERNISAŻU WYSTAWY „GÓRSKI KARABACH. ZAGROŻONE DZIEDZICTWO ORMIAŃSKIE”. EKSPOZYCJA PREZENTOWANA BĘDZIE DO 18 PAŹDZIERNIKA. FOT. WŁADYSŁAW DEŃCA

«ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ. ՎՏԱՆԳՎԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԻ ԲԱՑՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԸ: ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՑ ԿԼԻՆԻ ՄԻՆՉԵՎ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-Ը: ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ՝ ՎԼԱԴԻՍԼԱՎ ԴԵՆՑԱՅԻ

Mieć obok siebie Ormian

WYWIAD | Z Nune Gevorgian, prezes Organizacji Młodzieży Ormiańskiej, rozmawia Sylwia Uryga

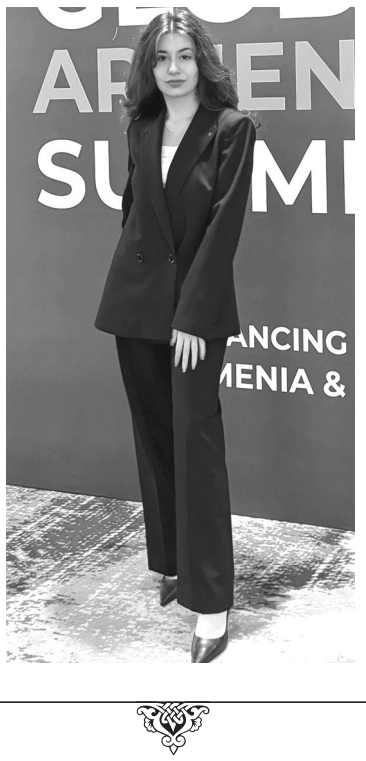
O czym marzy młoda Ormianka mieszkająca w Polsce?

Żeby mieć obok siebie Ormian. Żeby mówić po ormiańsku, spotykać się z Ormianami, wspólnie działać. Bardzo lubię Polaków, ale najbardziej potrzebuję ormiańskiej wspólnoty.

Stąd pomysł na Organizację Młodzieży Ormiańskiej?

To był wspólny pomysł kilku osób, część z nich weszła teraz w skład zarządu naszej organizacji. Każde z nas miało potrzebę, żeby żyjąc tutaj w Polsce, mieć jakiegoś kolegę Ormianina. Tymczasem okazało się, że nie tak łatwo nawiązywać i podtrzymywać takie kontakty. Wiele rodzin ormiańskich przyjaźni się między sobą, i to jest bardzo fajne. Ale nam chodziło o coś innego. Jako młodzież mamy wspólne pomysły, zainteresowania, ale brakuje przestrzeni, w której można się spotkać. Rozmawialiśmy o tym w maju, siedząc przy kawie.

Dokończenie na str. 8

Մոտ լինել հայերին

ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ | Հայ երիտասարդների կազմակերպության նախագահ Նունե Գևորգյանի հետ զրուցում է Սիլվիա Ուրիգան:

Ինչի՞ մասին է երազում Լեհաստանում ապրող երիտասարդ հայուհին:

Որ մեր կողքին հայեր լինեն: Խոսել հայերեն, հանդիպել հայերի հետ, գործել միասին: Ես շատ եմ սիրում լեհերին, բայց ամենից շատ ինձ անհրաժեշտ է հայկական համայնքը:

Այստեղի՞ց ծնվեց Հայ երիտասարդների կազմակերպության գաղափարը:

Դա մի քանի անձանց համատեղ գաղափարն էր, նրանցից ոմանք այժմ մեր կազմակերպության կառավարման խորհրդի անդամներ են: Մեզանից յուրաքանչյուրը կարիք ուներ, այստեղ՝ Լեհաստանում ապրելով, ինչ-որ հայ ընկեր ունենալ: Մինչդեռ պարզվեց, որ այդքան էլ հեշտ չէ նման կապեր հաստատելն ու պահպանելը:

Շարունակությունը՝ էջ 9

Od redakcji

Drodzy Czytelnicy!
Na pierwszej stronie tego wydania „Awedisu", krótko po rocznicy kapitulacji i wielkim exodusie ludności ormiańskiej z Górskiego Karabachu, wracamy do problemu wspaniałych ormiańskich zabytków, których los pod rządami Azerbejdżanu pozostaje – delikatnie mówiąc – niepewny. A wszystko za sprawą otwartej w Warszawie wystawy „Górski Karabach: zagrożone dziedzictwo ormiańskie". Ekspozycja jest kolejnym głosem w obronie dziedzictwa, które ma charakter nie tylko ormiański czy chrześcijański, ale zdecydowanie światowy.
Tak się składa, że na naszych łamach tym razem zaroiło się od wystaw. Ale to zupełnie nie znaczy, że jest monotematycznie. Tylko – jak za chwilę sami Państwo zobaczą – wręcz kosmopolitycznie. Bo przecież ormiańskie ślady można znaleźć i na wybrzeżu Francji, i w sercu Argentyny, i na wschodzie Ukrainy, i w pobliskim Płońsku…
Zapraszamy w tę fascynującą podróż z „Awedisem". Udanej lektury!

Redakcja

SOS dla Radwanowic

FUNDACJA IM. BRATA ALBERTA

Fundacja im. Brata Alberta, założona przez nieodżałowanego ks. Tadeusza Isakowicza-Zaleskiego, potrzebuje pomocy! Ze względu na ograniczenie dotacji rządowych Schronisku dla Niepełnosprawnych w Radwanowicach grozi zamknięcie! Brakuje środków na pokrycie podstawowych kosztów – wyżywienia czy rachunków. Zadłużenie ośrodka przekroczyło już 300 tys. zł i cały czas rośnie. „Na co dzień opiekujemy się osobami, które nie mają nikogo innego, i naprawdę nie chcemy, żeby straciły swoje jedyne bezpieczne miejsce na ziemi" – czytamy na portalu zrzutka.pl, gdzie prowadzona jest zbiórka na możliwość dalszego funkcjonowania placówki, od której wszystko się przecież zaczęło.
W 1987 r. ks. Tadeusz Isakowicz-Zaleski sprowadził do Radwanowic kilka osób z niepełnosprawnością intelektualną, dał im dom i schronienie, a sam zamieszkał razem z nimi. Pomóżmy temu dziełu trwać!

Redakcja „Awedisu"

Ռուսաստանի հաշվարկները պարզ են

ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ | Դիմակներն ընկան, և հիմա պարզ է, որ Ռուսաստանը Հայաստանի թշնամին է: Դժվար է այլ կերպ վերաբերվել նրա դիրքորոշմանը, այսպես կոչված, «Քանգեզուրի միջանցքի» վերաբերյալ: Հայաստանի տեղը, անկասկած, ժողովրդավարական Եվրոպայում է, ոչ թե եվրասիական, ավտորիտար ու ագրեսիվ կայսրությունում: Ռուսաստանը երբեք Հայաստանին չի վերաբերվել որպես դաշնակցի, այլ միայն որպես վասալի, որի հաշվին կարելի է առևտուր անել Ադրբեջանի հետ:

Հարավային Կովկասի ներկայիս իրավիճակը չի կարելի տարանջատել Մերձավոր Արևելքի իրադարձությունների ընդհանուր դինամիկայից: Սա առաջին հերթին պայմանավորված է միևնույն դերակատարների ներգրավվածությամբ՝ ինչպես տարածաշրջանային, այնպես էլ համաշխարհային՝ Թուրքիայի, Իրանի, Իսրայելի, ինչպես նաև Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ի և Եվրոպայի: Հարկ է նաև հիշել, որ իսրայելա-պաղեստինյան հակամարտության մեջ ներքաշված Լիբանանում գտնվող հայերը տեղի հասարակության անբաժան մասն են կազմում: Հակամարտության սրումը և դրա տարածաշրջանայնացումը, որը կարևոր է վարչապետ Բենիամին Նեթանյահուի, նրա կոալիցիոն ծայրահեղական գործընկերների և Ռուսաստանի համար, կարողէ (անշուշտ բացասաբար) ազդել իրավիճակի վրա Հարավային Կովկասում: Ռուսաստանի հետաքրքրությունն այստեղ այն է, որ ԱՄՆ-ի և Եվրոպայի ուշադրությունը շեղվի այլ թատերաբեմերից, այդ թվում՝ ինչպես Արևելյան Եվրոպայից, այնպես էլ Հարավային Կովկասից: Եվ այս համատեքստում չպետք է մոռանալ, որ, ի հեճուկս պաշտոնական հոսքի, իսրայելա-ռուսական հարաբերություններն ամենևին էլ վատ չեն: Ռուսաստանը թույլ է տալիս Իսրայելին հարձակվել իրանական թիրախների վրա Սիրիայում, որտեղ նույնպես շատ հայեր են ապրում, իսկ Իսրայելն Ուկրաինային իրական ռազմական աջակցություն չի ցուցաբերել: Հիշել է պետք նաև հրեական ծագմամբ ռուս օլիգարխների մասին: Նրանցից մեկի որդին՝ Իցհակ Միրիլաշվիլին, որը ժամանակին «*Վկոնտակտե*» սոցցանցի համահիմնադիրն էր, Իսրայելի ամենառասիստական և պատերազմ ու ցեղասպանություն հրահրող հեռուստատեսության՝ «14-րդ ալիքի» համասեփականատերն է:
Ռուսաստանի այս կեղծավորությունը հստակ երևում է նաև Հայաստանի պարագայում: Երբ պուտինյան ռեժիմի գլխավոր քարոզիչ Մարգարիտա Սիմոնյանը խաղում է Ռուսաստանում հայկական հարցի պաշտպանի դերը, հարկ է հիշել, որ դա արվում է բացառապես հայերին խաբելու, նրանց մեջ ռուսական ազդեցությունը պահպանելու և, հակակառավարական անկարգություններ հրահրելով՝ Հայաստանի դեպի Եվրոպա ուղին տորպեդահարելու համար: Հենց այդ պատճառով էլ Սիմոնյանի մուտքը Հայաստան արգելված է: Երբ ադրբեջանական զորքերը գրավեցին Արցախը, իսկ հետո խախտեցին Հայաստանի տարածքային ամբողջականությունը, Սիմոնյանը միայն կարողացավ լկտիորեն հայտարարել, որ Նիկոլ Փաշինյանը պետք է դիմի Արևմուտքի օգնությանը: Սակայն ոչ թե Արևմուտքը, այլ ՀԱՊԿ-ն էր պարտավոր օգնել Հայաստանին: Այս կեղծ դաշինքին անդամակցության կասեցումը տրամաբանական հետևանք էր: Սիմոնյանն, իհարկե, երազում

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆՅԱՆ (2023), WIKIMEDIA
NIKOL PASZINIAN (2023), WIKIMEDIA

էր, որ Արցախից փախստականները տապալեն ու սպանեն Փաշինյանին, բայց, բարեբախտաբար, նման բան տեղի չունեցավ: Եթե Ռուսաստանը ցանկանար, կստիպեր Ադրբեջանին ազատ արձակել Արցախում կալանավորված և Բաքու արտաքսված հայերին: Բայց չի ուզում, քանի որ դա հարմար է և օգտակար հայերի բևեռացման համար: Սիմոնյանն, իհարկե, երբեք չի քննադատի Վլադիմիր Պուտինին Իլհամ Ալիևի հետ իր դավադրության և Սյունիքով արտատարածքային միջանցք ստեղծելու պլանների համար, ինչը կործանարար կլինի Հայաստանի համար: Ի վերջո, դա չէ քարոզչի առաջադրանքը: Նա պետք է հրահրեր Փաշինյանի տապալումը՝ նրան մեղադրելով Ադրբեջանին զիջումների մեջ: Եվ եթե դա տեղի ունենար, ապա, իհարկե, ռուսամետ ռեժիմն անմիջապես կընդուներ Զանգեզուրի արտատարածքային միջանցքը՝ հանձնելով այն ռուս «խաղաղապահների» վերահսկողությանը՝ համաձայն Կրեմլի ներկայիս պահանջներին: Նույն նրանց, ովքեր ոչինչ չարեցին, երբ Ադրբեջանը նախ փակեց Լաչինի միջանցքը, ապա ներխուժեց Արցախ:
Դեռ 1920 թվականին ռուսները թուրքերի հետ պայմանավորվել են Սյունիքը հանձնել ադրբեջանցիներին: Ռուսաստանի կողմից մինչ օրս ատելի Գարեգին Նիժդեհի զորքերի կողմից Զանգեզուրի հերոսական պաշտպանությունը տապալեց այդ ծրագրերը, բայց, ինչպես տեսնում եք, Ռուսաստանը չի հանձնվում: Նրա հաստատակամությունը՝ ստիպելու Հայաստանին համաձայնել այս միջանցքին, նույնիսկ ավելի մեծ է, քան Ադրբեջանինը և Թուրքիայինը: Ռուսաստանի հաշվարկները պարզ են: Նա Հարավային Կովկասը բաց է թողնում իր ձեռքից, իսկ Հայաստանը Իրանից կտրելը կնշանակի նաև: Կապվածից վեր է, որ «արտատարածքային միջանցքը» Սյունիքը Հայաստանի վերահսկողությունից դուրս բերելու սկիզբը կլինի: Պատճառ կգտնվի: Դա նաև կծերբազատի Ռուսաստանին, ինչպես նաև Թուրքիային և Ադրբեջանին, Հնդկաստանից և Մերձավոր Արևելքից Իրանի, Հայաստանի և Վրաստանի տարածքով դեպի Սև ծով և այնուհետև Եվրոպա մրցակցային տարանցիկ երթուղու սահմանազծումից: Թեև այս ուղին ներկայումս մոտ հեռանկար չի թվում, սակայն դա կարող է արագ փոխվել, եթե ԱՄՆ նախագահական ընտրություններից հետո տեղի ունենա Իրանի միջուկային ծրագրի վերաբերյալ համաձայնագրի վերածնունդ և, որպես հետևանք, պատժամիջոցների վերացում և Եվրոպայի և Իրանի միջև համագործակցության նոր հնարավորությունների ստեղծում:
Այն, որ Ռուսաստանը չկարողացավ դրդել Ադրբեջանին հարձակվել Սյունիքի վրա, իհարկե, պայմանավորված էր Իրանի հակազդեցությամբ, որը գիտակցում է Հայաստանի հետ սահմանը կորցնելու աշխարհաքաղաքական հետևանքների մասին: Առայժմ Թեհրանի դիրքորոշումը մնում է անփոփոխ, սակայն Ռուսաստանը օգտագործում է Արևմուտքի և Իրանի միջև լարվածությունը՝ վերջինիս համագործակցության մեջ ներգրավելու համար: Իսրայելը նույնպես ցանկանում է, որ Իրանի հարաբերություններն Արևմուտքի հետ հնարավորինս վատ լինեն, իսկ Նեթանյահուի երազանքը Իրանի հետ ԱՄՆ-ի պատերազմն է: Այդ դեպքում ոչ ԱՄՆ-ը, ոչ Եվրոպան, ոչ Իրանը միջոցներ չեն ունենա միջամտելու Հարավային Կովկասում՝ Սյունիքի վրա ադրբեջանական հարձակմանը: Ադրբեջանը, որպես Իսրայելի դաշնակից, կարող էր նաև խաղալ «Իրանի զոհի» դերը, իսկ Իսրայելը հաճույքով կօգտագործեր նրա տարածքը Իրանի վրա հարձակվելու համար՝ Հայաստանի տարածք Ադրբեջանի ներխուժմանն աջակցելու պայմանավորվածության դիմաց: Այն, որ Թուրքիան կտրուկ քննադատում է Իսրայելին, անշուշտ, ոչ մի նշանակություն չի ունենա այստեղ, քանի որ Ռեջեփ Էրդողանը, իր ցինիկ քաղաքականության համաձայն, նման իրավիճակում կհարձակվեր Սիրիայի քրդերի վրա՝ պնդելով, որ նրանք «Իսրայելի դաշնակիցներն են»:
Այնուամենայնիվ, այս ծրագրերը պարտադիր չէ, որ հաջողեն: Պատմությունը չի որոշվում մարդու կամքից անկախ ուժերով: Այսպիսով, Հարավային Կովկասի ապագան կախված է նրանից, թե արդյոք Հայաստանը կպահպանի իր արևմտամետ շրջադարձը, ներառյալ ԵՄ անդամակցության ձգտումը, իսկ Եվրոպան կաջակցի նրան այդ ճանապարհին: Իրանը, հատկապես եթե վերականգնվի իր միջուկային ծրագրի վերաբերյալ համաձայնագիրը, չի առարկի դրա դեմ, քանի որ նրա շահերից է բխում նաև եվրոպական շուկաներ մուտք գործել Հարավային Կովկասի, այսինքն՝ Հայաստանի և Վրաստանի միջոցով:

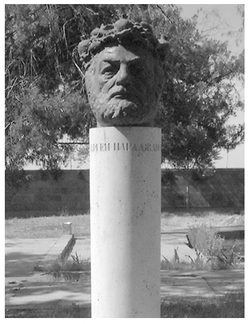
Վիտոլդ Ռեպետովիչ

W skrócie

DZIECI Z ALAVERDI

Grupa 13 dzieci z rejonu Alaverdi w północnej Armenii, który w maju tego roku został spustoszony przez powódź, przyjechała w połowie sierpnia do Polski na zaproszenie ministra obrony narodowej Władysława Kosiniaka-Kamysza. Czternastodniowy pobyt koordynowała Fundacja Ormiańska – Armenian Foundation – Հայկական. Հիմնադրամ. Podczas wakacji młodzi Ormianie odwiedzili m.in. Olsztyn, Toruń, Frombork, Malbork, Gdańsk, Sopot i Warszawę.

PARADŻANOW, PARADŻANOW…

GRÓB PARADŻANOWA W PANTEONIE KOMITASA. RZEŹBA ARY SHIRAZA

Do 12 stycznia 2025 r. potrwa w Zachęcie – Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie wystawa „Paradżanow. Chcę minąć swój cień". W tym roku przypada 100. rocznica urodzin Siergieja Paradżanowa (Sarkisa Paradżaniana), jednego z najwybitniejszych reżyserów XX w. Osią ekspozycji, której otwarcie miało miejsce 11 października, są sceny wybrane ze zrekonstruowanej po prawie pół wieku wersji „Barw granatu". Obraz z 1969 r. to uznawany jest za jedno z arcydzieł kina światowego. „Na wystawie zaprezentowane zostaną także fragmenty filmu, które nie weszły do ostatecznej wersji, inne filmy Paradżanowa (»Cienie zapomnianych przodków«, »Legenda o twierdzy suramskiej« i »Ashik Kerib«) oraz rysunki artysty, kolaże i asamblaże. Taka konstelacja dzieł odzwierciedla specyfikę jego praktyki artystycznej: jej interdyscyplinarność, płynne przenikanie się mediów i gatunków" – piszą organizatorzy ekspozycji.
Na spotkanie z twórczością Paradżanowa zaprosiła też widzów Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny, organizując w stołecznym kinie Iluzjon w dniach 19-24 października przegląd filmowy „Siergiej Paradżanow. Barwy kina". W programie retrospektywy znalazło się 11 filmów, w tym cztery krótkie metraże oraz dokument Rona Hollowaya „Paradżanow. Requeiem".

Nowy przedstawiciel Ormian

WYDARZENIA | Decyzją premiera Donalda Tuska 10 lipca Hraczja Bojadżjan został mianowany przedstawicielem mniejszości ormiańskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Hraczja Bojadżjan jest Konsulem Honorowym Republiki Armenii na okręg województw śląskiego, opolskiego, dolnośląskiego i małopolskiego oraz prezesem Ormiańsko-Polskiego Komitetu Społecznego. Na rzecz społeczności ormiańskiej działa od 2005 r. Odpowiadał za rejestrację w Polsce Apostolskiego Kościoła Ormiańskiego. Z jego inspiracji powstały m.in. chaczkar w Erywaniu, upamiętniający wizytę Jana Pawła II w Armenii, i chaczkar wielowiekowej przyjaźni polsko-ormiańskiej w Zabrzu. Organizator Festiwalu Kultury Ormiańskiej w Zabrzu i twórca czasopisma ormiańskiego „Munetik". Urodził się w Jeghegnadzor, prowincji Wajoc Dzor w południowej Armenii. Do Polski przyjechał wraz z rodziną jako kilkuletni chłopiec w połowie lat 90. *red*

Լեհահայերի նոր ներկայացուցիչը

ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ | Վարչապետ Դոնալդ Տուսկի հուլիսի 10-ի որոշմամբ Հրայյա Բոյաջյանը նշանակվել է լեհահայոց ներկայացուցիչը Կառավարության և Ազգային ու էթնիկ փոքրամասնությունների համատեղ հանձնաժողովում:

Հրայյա Բոյաջյանը Սիլեզիա, Օպոլե, Ստորին Սիլեզիա և Մալոպոլսկե վոյեվոդություններում Հայաստանի Հանրապետության պատվավոր հյուպատոսն է և Հայ-լեհական հասարակական կոմիտեի նախագահը: 2005 թվակ-անից գործում է հայ համայնքի համար: Լեհաստանում Հայ առաքելական եկեղեցու գրանցման պատասխանատուն է: Նրա նախաձեռնությամբ են ստեղծվել Հովհաննես Պողոս 2-րդի՝ Հայաստան կատարած այցի հիշա-տակին նվիրված խաչքարը Երևանում և լեհ-հայկական բազմադարյա բարե-կամությանը նվիրված խաչքարը Զաբժեում: Նա Զաբժեում Հայկական մշակույթի փառատոնի կազմակերպիչն է և հայկական «Մունետիկ» ամսագրի հիմնադիրը: Ծնվել է Հայաստանի Վայոց ձորի մարզի Եղեգնաձոր քաղաքում: Իր ընտանիքի հետ Լեհաստան է եկել 1990-ականների կեսերին դեռ մանուկ հասակում:

Խմբագրական կազմ

O Ormianach na UW

WYDARZENIA | Studium Europy Wschodniej i Uniwersytet Warszawskich zorganizowały w dniach 13-16 września konferencję „Historyczna wspólnota czterech narodów".

Jeden z paneli, „Ormianie w kulturze Rzeczypospolitej polsko-litewskiej: status i dziedzictwo", prowadził prof. Krzysztof Stopka. Referaty wygłosili: dr hab. Andrzej A. Zięba (Uniwersytet Jagielloński, Kraków) – „Kształtowanie się swoistości kulturowej diaspory ormiańskiej na obszarze Rzeczypospolitej polsko-litewskiej i krajów sąsiedzkich od XIV do XX wieku"; prof. dr hab. Krzysztof Stopka (Uniwersytet Jagielloński, Kraków) – „»Nowy Aliszan«: źródła do dziejów Ormian polskich od XIV do XVIII wieku"; dr Dzianis Liseichykau (Fundacja Rozwoju i Wsparcia Studiów Ormiańskich ANIW, Erywań) – „Прыятели вашое милости, кафинъцы армяне…: Ormianie w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI wieku"; dr Maksym Potapenko (Niżyński Uniwersytet Państwowy im. Mikołaja Gogola, Niżyn) – „Wspólnota ormiańska Mohylowa Podolskiego (XVII-XIX w.)". *mag*

OD LEWEJ: PROF. KRZYSZTOF STOPKA, PROF. ANDRZEJ A. ZIĘBA. WYKŁAD ONLINE WYGŁASZA DR MAKSYM POTAPENKO. FOT. WŁADYSŁAW DEŃCA

Stypendium dla Ormianki

Tłumaczka z Armenii Tatev Chaczatrian otrzymała stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Gaude Polonia" na stworzenie przekładu poezji Haliny Poświatowskiej na język ormiański. Projekt będzie realizowany pod opieką prof. Żanety Nalewajk-Tureckiej z Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Podczas tegorocznej edycji „Gaude Polonia", której łączny budżet wynosi przeszło 3 mln zł, gości w Polsce 48 stypendystów i stypendystek z Ukrainy, Białorusi, Mołdawii i Armenii. Półroczny pobyt w Polsce umożliwia im poznanie polskiej kultury, realizację własnych projektów oraz doskonalenie warsztatu twórczego w znaczących instytucjach kultury i placówkach naukowych w Polsce oraz pod opieką uznanych polskich artystów, twórców, naukowców. *red*

Համառոտ

ԱԼԱՎԵՐԴՅԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԸ

Ազգային պաշտպանության նախարար Վլադիսլավ Կոսինյակ-Կամիշի հրավերով օգոստոսի կեսերին Ալավերդիից, որն այս տարվա մայիսին ավերվել էր ջրհեղեղից, Լեհաստան էր ժամանել 13 երեխաներից կազմված խումբ: Նրանց տասնչորսօրյա այցը համակարգել է Հայկական Հիմնադրամը (Fundacja Ormiańska – Armenian Foundation): Արձակուրդի ընթացքում հայ երիտասարդներն այցելել են Օլշտին, Տորուն, Ֆրոմբորկ, Մալբորկ, Գդանսկ, Սոպոտ և Վարշավա:

ՓԱՐԱՋԱՆՈՎ, ՓԱՐԱՋԱՆՈՎ…

«Փարաջանով, ուզում եմ անցնել իմ ստվերը» ցուցահանդեսը կցուցադրվի «Ձախենտա» Ազգային պատկերասրահում մինչև 2025 թ. հունվարի 12-ը: Այս տարի լրանում է 20-րդ դարի նշանավոր ռեժիսորներից մեկի՝ Սերգեյ Փարաջանովի (Սարգիս Փարաջանյանի) ծննդյան 100-ամյակը: Հոկտեմբերի 11-ին բացված ցուցահանդեսի առանցքը՝ գրեթե կես դար անց վերակառուցված «Նռան գույնը» ֆիլմից ընտրված տեսարաններ են: «Ցուցահանդեսին կներկայացվեն նաև ֆիլմից հատվածներ, որոնք վերջնական տարբերակում չեն հայտնվել, Փարաջանովի մյուս ֆիլմերը («Մոռացված նախնիների ստվերները», «Սուրբի բերդի լեգենդը» և «Աշիկ Քերիբը»), ինչպեսնաև նկարչի գծանկարները, կոլաժները և ասամբլաժները: Աշխատանքների այս համատեղությունը արտացոլում է նրա գեղարվեստական պրակտիկայի առանձնահատկությունը՝ նրա միջառարկայականությունը, մեդիաների և ժանրերի սահուն փոխներթափանցումը»,- գրում են ցուցահանդեսի կազմակերպիչները:
Փարաջանովի ստեղծագործությունները դիտելու էր հրավիրել նաև Ազգային կինոկենտրոն - Ուսդիովիզուալ ինստիտուտը՝ հոկտեմբերի 19-24-ը մայրաքաղաքի «Իլյուզիոն» կինոթատրոնում կազմակերպելով «Սերգեյ Փարաջանով. կինոյի գույները» կինոդիտումը: Ծրագրում ընդգրկվել է 11 ֆիլմ, այդ թվում՝ չորս կարճամետրաժ և Ռոն Հոլոուեյի «Փարաջանով. Ռեքվիեմ» վավերագրական ֆիլմը:

Arcach: dziedzictwo światowe

Dokończenie ze str. 1

Współorganizatorami wydarzenia są Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich oraz francuska organizacja L'Œuvre d'Orient.

Uroczyste otwarcie wystawy na Skwerze ks. Jana Twardowskiego w Warszawie, tuż przy Trakcie Królewskim, miało miejsce 4 października. Ekspozycja nie tylko przypomina o niebezpieczeństwie, jakie zagraża ormiańskiemu dziedzictwu kulturowemu na terenach Arcachu, ale – jak podkreślił na wstępie Mikołaj Murkociński reprezentujący L'Œuvre d'Orient – również o jego światowym charakterze.

Podczas otwarcia wystawy kard. Nycz wspomniał o trudnych i skomplikowanych uwarunkowaniach historycznych, w jakich Ormianie walczą o zachowanie śladów swojej kultury, oraz konieczności ochrony tradycji, która jest w dzisiejszych czasach niedoceniana, a nawet celowo negowana. Wtórował mu bp Michał Janocha, który jednocześnie zaznaczył przesłanie pojednania wynikające z faktu, że ekspozycja otwarta została w dniu św. Franciszka, który głosił Dobrą Nowinę chrześcijanom, ale jeździł też do sułtana. Przypomniał także, że św. Jan Paweł II w ostatnich latach swojego pontyfikatu odwiedził Armenię i Azerbejdżan. Bp Janocha wszystkim braciom Ormianom zadedykował fragment hymnu Mesropa Masztoca: „Morze życia wzburzone otacza mnie. / Wróg żywioły srogimi przytłacza mnie. / Racz, o Dobry Sterniku, ocalić mnie!".

GŁOS ZABRALI PRZEDSTAWICIELE L'ŒUVRE D'ORIENT. KSIĄDZ JEAN-MARIE HUMEAU ZAZNACZYŁ, ŻE NISZCZENIE ORMIAŃSKIEGO DZIEDZICTWA JEST ZAMACHEM NA CHRZEŚCIJAŃSTWO. FOT. ARMEN ARTWICH

ԵԼՈՒՅԹԱՂ ՀԱՆԴԵՍ ԵԿԱՆ «L'ŒUVRE D'ORIENT» ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ: ՔԱՀԱՆԱ ԺԱՆ-ՄԱՐԻ ՀՅՈՒՄՈՆ ԸՆԴԳԾԵՑ, ՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈՉՆՉԱՑՈՒՄԸ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄ Է ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ: ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ՝ ԱՐՄԵՆ ԱՐՏՎԻԽԻ

Zamach na chrześcijaństwo

– Armenia jest dla nas bardzo ważna – zaznaczył Jean-Yves Tolot, prezes L'Œuvre d'Orient, które jest apolitycznym stowarzyszeniem katolickim, wspierającym wspólnoty chrześcijańskie w Armenii i na Bliskim Wschodzie i działającym na rzecz ludności w obszarze edukacji, opieki zdrowotnej i kultury. – Robimy wszystko, co jest w granicach naszych możliwości, żeby pomóc Armenii, również w kwestii uchodźców z Górskiego Karabachu, i zapewniam państwa, że będziemy nadal aktywnie to wsparcie nieść – zapowiedział, wspominając swój ostatni pobyt w Erywaniu na obchodach kolejnej rocznicy ludobójstwa Ormian i zorganizowaną wówczas modlitwę o pokój przy korytarzu laczyńskim.

Ksiądz Jean-Marie Humeau, członek rady Ordynariatu Francji dla wiernych obrządków wschodnich, przywołał oburzającą decyzję władz azerbejdżańskich, która z Envera Paszy – polityka współodpowiedzialnego za ludobójstwo Ormian, uczyniła nowego patrona głównej ulicy w Stepanekercie. – Odbieram to jako sposób na wymazanie wszystkiego, co się wiąże z Górskim Karabachem, a także jako policzek dla naszego Kościoła – zaznaczył gość z Francji. – Kościół to budynek, który reprezentuje chrześcijaństwo. Zniszczenie takiego gmachu to też zamach na wspólnoty chrześcijańskie. I dlatego my chcemy bronić tych budynków. Dlatego będziemy kontynuowali pracę jako L'Œuvre d'Orient, dzieło, które rozpoczęło się ponad sto lat temu – zadeklarował.

Przemówienie wygłosił również Alexander Arzoumanian, ambasador Republiki Armenii w Polsce. – Dokładnie rok temu 120 tys. Ormian w Górskim Karabachu stało się ofiarami czystek etnicznych. Rząd Armenii zobowiązuje się do pokojowego rozwiązania konfliktu z Azerbejdżanem, ale niestety, jednocześnie polityka Azerbejdżanu wciąż zagraża ormiańskiemu dziedzictwu kulturowemu, które pozostało w Górskim Karabachu. Wiekowe kościoły zostały zniszczone, inskrypcje są zastępowane azerbejdżańskimi, sugerującymi, że to dziedzictwo albańskie. UNESCO utrzymuje tę bardzo ważną kwestię w centrum ich codziennych działań – mówił dyplomata, dziękując organizatorom za przygotowanie tak istotnej wystawy.

Głos zabrała również Maria Ohanowicz-Tarasiuk, prezes Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich, składając podziękowania przedstawicielom francuskiej organizacji za udostępnienie ekspozycji.

Po stronie zasad

Po otwarciu wystawy zgromadzeni goście – wśród których byli m.in.: ks. dr Janusz Bodzon, kanclerz Kurii Metropolitalnej Warszawskiej oraz przyjaciele i sympatycy Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich – przeszli w gościnne progi warszawskiego Domu Spotkań z Historią. W DSH wykłady o historii i tragicznych współczesnych losach Górskiego Karabachu wygłosili Jerzy Marek Nowakowski, desygnowany na ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej w Armenii, oraz ks. prof. Józef Naumowicz, duszpasterz Ormian-katolików w Polsce.

KS. PROF. JÓZEF NAUMOWICZ PRZYBLIŻYŁ ZGROMADZONYM SKOMPLIKOWANE DZIEJE GÓRSKIEGO KARABACHU I CHRZEŚCIJAŃSTWA NA TYM TERENIE, FOT. WŁADYSŁAW DEŃCA

ՀՈԳԵՒՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՊՐՈՖ. ՅՈՒԶԵՖ ՆԱՈՒՄՈՎԻՉԸ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ և ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԲԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԵՐԸ: ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ՝ ՎԼԱԴԻՍԼԱՎ ԴԵՆՑԱՅԻ

– Górski Karabach to był jedyny kawałek świata, z którego nikt nigdy Ormian nie wygnał i w którym zachowała się pełna struktura społeczna społeczeństwa ormiańskiego, zakorzeniona w kilku tysiącach lat ormiańskiej historii – podkreślił Jerzy Marek Nowakowski. Dyplomata odwołał się również do ostatnich słów wiceprezydent i kandydatki na prezydenta USA Kamali Harris, która z okazji Święta Niepodległości Armenii zapowiedziała, że troską Stanów Zjednoczonych będzie to, żeby Ormianie, którzy uciekli z Górskiego Karabachu, mogli pokojowo i bezpiecznie wrócić do swojej ojczyzny. – Jest to deklaracja niesłychanie ważna, która wskazuje, że świat demokratyczny jednak będzie się upominał o prawo ludzi do mieszkania na własnej ziemi. Mam nadzieję, że ta deklaracja i stanowisko większości demokratycznych krajów świata pozwoli na to, żeby dziedzictwo kulturowe Ormian w Górskim Karabachu było zachowywane i zaopiekowane przez społeczność ormiańską – zaznaczył prelegent.

Podkreślił też, że bliskość polsko-ormiańska jest zbudowana nie tylko na fundamencie kilkusetletniej obecności Ormian w Polsce i blisko 700 latach relacji międzypaństwowych, ale również na przywiązaniu do historii i tradycji. – Myślę, że także na tym polu znajdujemy szansę, żeby rozmawiać o dziedzictwie kulturalnym i kulturowym. O tym, jak ono jest ważne dla zachowania narodowej tożsamości, ale również pewnych zasad, które powinny obwiązywać powszechnie w świecie. I które niektórzy z niedemokratycznych graczy burzą – powiedział.

Więcej o dziejach chrześcijaństwa w Górskim Karabachu opowiedział ks. Naumowicz. – To jeden z najbardziej skomplikowanych konfliktów w świecie. Także dlatego, że historia ta sięga dwóch tysiącleci – podkreślił na wstępie.

Fakty i manipulacje

Arcach wraz z całą Armenią stał się krajem chrześcijańskim w IV w. Za pośrednictwem Ormian religię tę przyjęła także sąsiednia Albania Kaukaska, pod której władanie Górski Karabach przeszedł w V w. – Narracja azerbejdżańska, że chrześcijaństwo przyszło na te tereny albo z Syrii, albo z Jerozolimy, nie ma żadnych podstaw historycznych – zaznaczył ks. Naumowicz.

W VII w. Albania Kakuaska została rozbita przez ludy muzułmańskie. W okresie panowania perskiego nastąpiło wiele deportacji Ormian. – A jednocześnie przywożono na te tereny ludność islamską, a więc sytuacja bardzo się skomplikowała – podkreślił ks. Naumowicz.

Po islamizacji chrześcijaństwo ormiańskie przetrwało jedynie w górskiej części Karabachu. Mimo istnienia do XIX w. osobnego katolikosatu albańskiego z siedzibą w Gandzasarze tutejsze chrześcijaństwo miało charakter wyłącznie ormiański. Po likwidacji katolikosatu przez Rosję Kościół tego regionu stanowił integralną część Apostolskiego Kościoła Ormiańskiego pod zwierzchnictwem katolikosów w Eczmiadzynie.

Spośród rdzennej ludności Albanii Kaukaskiej jedynie mieszkające w górach plemię Udynów uratowało swoje chrześcijaństwo. Jednak od dziesięcioleci nie mają kapłana. – Azerbejdżan wykorzystał Udynów, żeby przejąć tradycję Albanii Kaukaskiej. Azerowie zarejestrowali Kościół albańsko-udyński. Obecnie Udynowie starają się odtworzyć parafię i niektóre świątynie ormiańskie zapewne będą im przekazywane – wyjaśniał ks. Naumowicz. Na zakończenie przypomniał, że w Górskim Karabachu jest około 2 tys. ormiańskich zabytków – kościołów, klasztorów, chaczkarów, oraz blisko 6700 wielowiekowych inskrypcji, które są teraz wymazywane. O tym, że Ormianie słusznie obawiają się o swoje dziedzictwo, świadczy przykład Nachiczewanu, w którym dzisiaj pod rządami Azerbejdżanu nie ma już śladów Ormian.

Wystawa „Górski Karabach. Zagrożone dziedzictwo ormiańskie" prezentowana będzie do 18 października. Następnie zostanie przeniesiona do Krakowa. Na pięknych zdjęciach oglądać można wspaniałe zabytki, takie jak bazylika Cicernawank, klasztory Katarowank, Amaras, Dadiwank, kościół Wankasar, czy katedra Świętego Zbawiciela w Szuszi, stanowiące dziedzictwo religijne i kulturalne nie tylko narodu ormiańskiego, ale Europy i świata. Wśród osób zaangażowanych w powstanie ekspozycji znaleźć można nazwisko Claude'a Mutafiana, wieloletniego przyjaciela Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich.

Sylwia Uryga

Արցախ. համաշխարհային ժառանգություն

Շարունակություն 1-ին էջի

Միջոցառման համակազմակերպիչներն են Լեհահայոց մշակույթի և ժառանգության հիմնադրամը և ֆրանսիական «L'Œuvre d'Orient» կազմակերպությունը: Ցուցահանդեսի հանդիսավոր բացումը տեղի ունեցավ հոկտեմբերի 4-ին Վարշավայում քահ. Յան Տվարդովսկու անվան հրապարակում, հենց Թագավորական պալատ տանող ճանապարհի մոտ: Ցուցահանդեսը ոչ միայն հիշեցնում է հայկական մշակութային ժառանգության վտանգի մասին Արցախում, այլև, ինչպես ընդգծեց Միկոլայ Մուրկոչինսկին՝ «L'Œuvre d'Orient»-ի ներկայացուցիչը, դրա համաշխարհային նշանակության մասին: Ցուցահանդեսի բացման ժամանակ կարդինալ Նիչը խոսեց այն դժվար և բարդ պատմական պայմանների մասին, որոնցում հայերը պայքարում են իրենց մշակութային ժառանգությունը պահպանելու համար, ինչպես նաև ավանդույթների պահպանության անհրաժեշտության մասին, որոնք այսօր հաճախ անտեսվում են կամ նույնիսկ միտումնավոր կերպով մերժվում: Նրան հաջորդեց եպիսկոպոս Միխալ Յանոխան, որը նշեց հաշտության ուղերձը՝ հիմնված այն փաստի վրա, որ ցուցահանդեսը բացվել է Սուրբ Ֆրանցիսկոսի օրը, ով քարոզում էր Քրիստոսի Ավետարանը քրիստոնյաներին, բայց նաև այցելում էր սուլթանին: Նա հիշեցրեց, որ Սուրբ Հովհաննես Պողոս II-ը այցելել է և Հայաստան և Ադրբեջան: Եպիսկոպոս Յանոխան եղբայրական հայ ժողովրդին ուղղեց Մեսրոպ Աշտոցի օրհներգից մի հատվածը. «Կյանքի ծովը փոթորկվում է իմ շրջապատում: /Թշնամին իր սարսափելի տարրերով ճնշում է ինձ: /Իմ բարի նավապետ, խնդրում եմ, փրկի՛ր ինձ»:

Հարձակում քրիստոնեության դեմ

– Հայաստանը մեզ համար շատ կարևոր է, – ընդգծեց Ժան-Իվ Տոլոն՝ «L'Œuvre d'Orient»-ի նախագահը, որը ապաքաղաքական կաթոլիկ միավորում է, աջակցում է հայկական և Մերձավոր Արևելքի քրիստոնյա համայնքներին՝ կենտրոնանալով կրթության, առողջապահության և մշակույթի ոլորտներում:

– Մենք անում ենք ամեն ինչ, մեր հնարավորությունների սահմաններում, որպեսզի օգնություն ցուցաբերենք Հայաստանին, այդ թվում նաև Լեռնային Ղարաբաղի փախստականներին, և վստահեցնում եմ, որ շարունակելու ենք ակտիվորեն աջակցել նրանց, – նշեց նա, հիշատակելով իր վերջին այցելությունը Երևան՝ Հայոց ցեղասպանության տարելիցին և այն ժամանակ կազմակերպված խաղաղության աղոթքը Լաչինի միջանցքում:

Հայր Ժան-Մարի Յումոն՝ Ֆրանսիայի Արևելյան ծեսերի հավատացյալների Օրդինարիատի խորհրդի անդամը, հիշատակեց Ադրբեջանի իշխանությունների կողմից վրդովեցնող որոշումը, որի համաձայն Ստեփանակերտի գլխավոր փողոցը անվանակոչվել է Էնվեր փաշայի՝ հայոց ցեղասպանության գլխավոր պատասխանատուներից մեկի անունով: – Ես դա ընկալում եմ որպես փորձ՝ վերացնելու Լեռնային Ղարաբաղի հետ կապված ամեն ինչ, ինչպես նաև հարված մեր եկեղեցուն, – ընդգծեց Ֆրանսիայից ժամանած հյուրն: – Եկեղեցին շենք է, որը ներկայացնում է քրիստոնեությունը: Նման կառույցի ավերումը նաև հարված է քրիստոնեական համայնքներին: Այդ իսկ պատճառով մենք ցանկանում ենք պաշտպանել այդ շինությունները: Մենք կշարունակենք մեր աշխատանքը որպես «L'Œuvre d'Orient», գործ, որը սկսվել է ավելի քան հարյուր տարի առաջ, – հայտարարեց նա:

Հայտարարությամբ հանդես եկավ նաև Լեհաստանում Հայաստանի Հանրապետության դեսպան Ալեքսանդր Արզումանյանը: – Ուղիղ մեկ տարի առաջ 120,000 հայեր Լեռնային Ղարաբաղում դարձան էթնիկ զտումների զոհեր: Հայաստանի կառավարությունը պարտավորվում է խաղաղ լուծում տալ Ադրբեջանի հետ հակամարտությանը, սակայն ցավոք, միևնույն ժամանակ Ադրբեջանի քաղաքականությունը շարունակում է վտանգել այն հայկական մշակութային ժառանգությունը, որը մնացել է Լեռնային Ղարաբաղում: Հինավուրց եկեղեցիները ավերվել են, արձանագրությունները փոխարինվել են ադրբեջանականներով, որոնք ներկայացնում են դրանք որպես աղվանական ժառանգություն: ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն այս շատ կարևոր հարցը պահում է իր ամենօրյա գործունեության կենտրոնում, – նշեց դիվանագետը՝ շնորհակալություն հայտնելով կազմակերպիչներին այսպիսի կարևորոցուցահանդեսի համար: Խոսքով հանդես եկավ նաև Մարիա Օհանովիչ-Տարասյուկը՝ Լեհահայոց մշակույթի և ժառանգության հիմնադրամի նախագահը՝ շնորհակալություն հայտնելով ֆրանսիական կազմակերպության ներկայացուցիչներին ցուցահանդեսին աջակցու-թյան համար:

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԲԱՑՄԱՆԸ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼ Է ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱՐԶՈՒՄԱՆՅԱՆԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆՈՒՄ: ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒՄ ՆԱ Է՝ ԵԺԻ ՄԱՐԵԿ ՆՈՎԱԿՈՎՍԿՈՒ ՀԵՏ, ՈՎ ՆՇԱՆԱԿՎԵԼ Է ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍՊԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ: ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ՝ ՎԼԱԴԻՍԼԱՎ ԴԵՆՑԱՅԻ

W OTWARCIU EKSPOZYCJI UCZESTNICZYŁ ALEXANDER ARZOUMANIAN, AMBASADOR REPUBLIKI ARMENII W POLSCE. NA ZDJĘCIU Z JERZYM MARKIEM NOWAKOWSKI, DESYGNOWANYM NA AMBASADORA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W ARMENII. FOT. WŁADYSŁAW DEŃCA

Կանոնների ծիրում

Ցուցահանդեսի բացումից հետո հավաքված հյուրերը՝ որոնց թվում էին նաև քահանա դոկտոր Յանուշ Բոձոնը՝ Վարշավայի մետրոպոլիտական դիվանապետը, ինչպես նաև Լեհահայոց մշակույթի և ժառանգության հիմնադրամի ընկերներն ու համակիրները, գնացին Վարշավայի Պատմության Հետ Հանդիպումների Տուն: ՊՀՀ-ում ներկայացվեցին դասախոսություններ Լեռնային Ղարաբաղի պատմական և ժամանակակից ողբերգական դեպքերի մասին՝ ելույթներով հանդես եկան Եժի Մարեկ Նովակովսկին՝ Հայաստանի Հանրապետությունում Լեհաստանի դեսպանի պաշտոնի նշանակված թեկնածուն, և հայր պրոֆեսոր Հովսեֆ Նաումովիչը՝ Լեհաստանում հայ-կաթոլիկների հոգևոր առաջնորդը:

«Լեռնային Ղարաբաղը աշխարհի միակ տեղն էր, որտեղից ոչ ոք երբեք չէր վտարել հայերին, և որտեղ պահպանվել էր հայ հասարակության ամբողջական սոցիալական կառուցվածքը՝ արմատավորված հայոց մի քանի հազարամյա պատմության վրա»,- ընդգծեց Եժի Մարեկ Նովակովսկին: Դիվանագետն անդրադարձավ նաև փոխնախագահ և ԱՄՆ նախագահի թեկնածու Քամալա Հարրիսի վերջին խոսքերին, ով Հայաստանի Անկախության օրվա կապակցությամբ հայտարարեց, որ Միացյալ Նահանգների մտահոգությունն այն կլինի, որ Լեռնային Ղարաբաղից փախած հայերը կարողանան խաղաղ և ապահով վերադառնալ իրենց հայրենիք. – Սա չափազանց կարևոր հայտարարություն է, որը ցույց է տալիս, որ ժողովրդավարական աշխարհը, ի վերջո, պահանջելու է իրականացնել մարդկանց՝ սեփական հողում ապրելու իրավունքը: Հուսով եմ, որ այս հայտարարությունը և աշխարհի դեմոկրատական երկրների մեծ մասի դիրքորոշումը թույլ կտան, որ Լեռնային Ղարաբաղում հայերի մշակութային ժառանգությունը պահպանվի և հոգ տարվի հայ համայնքի կողմից, նշեց բանախոսը:

Նանաևընդգծեց, որ լեհ-հայկական մտերմությունը կառուցված է ոչ միայն Լեհաստանում հայկական մի քանի հարյուր տարվա ներկայության և մոտ 700 տարվա միջպետական հարաբերությունների, այլև պատմությանն ու ավանդույթներին կապված լինելու հիմքի վրա: – Կարծում եմ, որ նաև այս ոլորտում մենք հնարավորություն ունենք խոսելու մշակույթի և մշակութային ժառանգության մասին: Այն մասին, թե որքան կարևոր է դա ազգային ինքնության պահպանման համար, բայց նաև որոշակի կանոնների մասին, որոնք պետք է համընդհանուր պարտադիր լինեն աշխարհում: Եվ որը ավերում են որոշ ոչ դեմոկրատ խաղացողներ,- ասաց նա:

Փաստեր և մանիպուլյացիաներ

ԼՂ-ում քրիստոնեության պատմության մասին ավելին պատմեց քահ. Նաումովիչը: – Սա աշխարհի ամենաբարդ հակամարտություններից մեկն է: Նաև այն պատճառով, որ այս պատմությունը երկու հազարամյակ հետ է գնում»,- սկզբում ընդգծեց նա:

Արցախը 4-րդ դարում ամբողջ Հայաստանի հետ դարձել է քրիստոնեական երկիր, այս կրոնն ընդունել է նաև հարևան Աղվանքը, որի տիրապետության տակ Լեռնային Ղարաբաղն անցել է 5-րդ դարում: Աղրբեջանական այն նարրատիվները, որոնց համաձայն իբրև թե քրիստոնեությունն այս տարածքներ է եկել կամ Սիրիայից, կամ Երուսաղեմից, որևէ պատմական հիմք չունեն»,- նշեց քահ. Նաումովիչ.

7-րդ դարում Աղվանքն ավերվել է մահմեդական ժողովուրդների կողմից: Պարսկական տիրապետության ժամանակաշրջանում հայերի բազմաթիվ տեղահանումներ են եղել: «Միևնույն ժամանակ այս տարածքներ բերվեցին իսլամի հետևորդների, որից հետո իրավիճակը շատ բարդացավ»,- ընդգծեց քահ. Նաումովիչը:

Տարածքի իսլամացումից հետո հայոց քրիստոնեությունը պահպանվել է միայն Ղարաբաղի լեռնային հատվածում: Չնայած մինչև 19-րդ դարը Գանձասարում հիմնված առանձին աղվանական կաթողիկոսության գոյությանը, տեղի քրիստոնեությունը բացառապես հայկական էր: Ռուսաստանի կողմից Կաթողիկոսության լուծարումից հետո այս շրջանի եկեղեցին եղել է Հայ Առաքելական Եկեղեցու անբաժանելի մասը՝ Էջմիածնում կաթողիկոսի հոգածության ներքո:

Աղվանքի բնիկ բնակիչներից միայն լեռներում ապրող ուդին ցեղն է փրկել նրանց քրիստոնեությունը: Սակայն նրանք տասնամյակներ շարունակ քահանա չունեն: – Ադրբեջանն օգտագործեց ուդիներին՝ տիրանալու Աղվանքի ժառանգությանը: Ադրբեջանցիները գրանցել են աղվանա-ուդինյան եկեղեցին: Ներկայումս ուդիները փորձում են վերստեղծել ծեսական համայնք, և հավանաբար նրանց կհանձնվեն որոշ հայկական տաճարներ»,- պարզաբանեց քահ. Նաումովիչը: Ի վերջո, նա հիշեցրեց, որ Լեռնային Ղարաբաղում կա մոտավորապես 2000 մարդ: Հայկական հուշարձաններ՝ եկեղեցիներ, վանքեր, խաչքարեր և մոտ 6700 դարավոր արձանագրություններ, որոնք այժմ ջնջվում են: Այն, որ հայերը հիրավի առիթ ունեն վախենալու իրենց ժառանգության համար, ապացուցվում է Նախիջևանի օրինակով, որտեղ այսօր՝ Ադրբեջանի իշխանության օրոք, այլևս հայերի հետքեր չկան:

«Լեռնային Ղարաբաղ. Վտանգված հայկական ժառանգություն» ցուցահանդեսը կներկայացվի մինչև հոկտեմբերի 18-ը: Այնուհետև, այն կտեղափոխվի Կրակով: Գեղեցիկ լուսանկարներում պատկերված են այնպիսի հիասքանչ հուշարձաններ, ինչպիսիք են Ծիծեռնավանքը, Կատարովանքը, Ամարասը, Դադիվանքը, Վանքասարի եկեղեցին և Շուշիի Սուրբ Ամենափրկիչ տաճարը, որոնք հանդիսանում են ոչ միայն հայ ժողովրդի, այլև Եվրոպայի և ամբողջ աշխարհի կրոնական և մշակութային ժառանգությունը: Ցուցահանդեսի ստեղծման աջակցած անձանց թվում կարելի է գտնել նաև Լեհահայոց մշակույթի և ժառանգության հիմնադրամի երկարամյա ընկեր Կլոդ Մութաֆյանի անունը:

Սիլվիա Ուրիգա

Duch naszej ojczyzny

KULTURA | *Ciranapogh*, czyli po ormiańsku „duch moreli”. To jest właściwa, historyczna nazwa instrumentu muzycznego, który dzisiaj znamy jako duduk.

Tak się zresztą już do tego duduka przyzwyczailiśmy, że „duch moreli” poszedł w zapomnienie nawet wśród Ormian i razem z całym światem od stu lat słuchamy duduka, gramy na duduku, dudukiem się zachwycamy – nie bacząc na to, że nazwę tę powszechnie wywodzi się z tureckiego wyrazu dźwiękonaśladowczego *düdük*.

Chociaż tak naprawdę i w tym przypadku mamy wątpliwości – bo czy z tureckiego, skoro w Turcji i Azerbejdżanie instrument ten nazywa się *balaban*, natomiast w Gruzji *duduki*... Więc może wcale nie turecka to nazwa, a gruzińska?

Prawdę powiedziawszy, mnie najbardziej podoba się wyjaśnienie polskiego muzyka grającego na duduku, Krzysztofa Matysa, który stwierdził ni mniej, ni więcej, tylko że „duduk” pochodzi od polskiej piszczałki, czyli „dudki”, tak jak we fragmencie kolędy: „pachołęciu w dudki zagrajmy i na piszczałeczkach rozweselajmy”.

Jak było, tak było – świat kupił „duduk” i tak już pewnie zostanie. My Ormianie w naszej pamięci kulturowej odnotujmy nazwę *ciranapogh*, będąc świadomi, że to nie tylko „duch moreli”, ale duch naszej ojczyzny, duch ormiańskich serc.

I dumni bądźmy z tego, że naród nasz ma taki swój własny, określający go swymi dźwiękami instrument, będący jednocześnie istotną, niezbywalną częścią wkładu Ormian w cywilizację ogólnoludzką.

Tak samo, jak gdy słysząc dźwięk skrzypiec, od razu mamy na myśli Italię i muzykę operową, jak dźwięk organów i fortepianu to Niemcy z Bachem, Beethovenem, Mozartem, jak dźwięki polonezów i mazurków Chopina to my Polacy, jak fletnia Pana to Grecy, a bębny i tam-tamy to mieszkańcy Afryki – tak duduk, *pardon, ciranapogh* to Armenia i nasza ormiańska dusza...

Dany przez Boga

Cóż to więc jest za cudowny instrument ten duduk? Rzec można – ot zwykła, prosta fujarka pastusza...

To prawda, duduk wygląda jak flet prosty. Składa się z dwóch części: cylindrycznego korpusu wykonanego z drewna, na którym jest osiem górnych otworów palcowych, służących do zmiany wysokości dźwięku, i jeden otwór dolny, zakrywany kciukiem, służący do zmiany natężenia dźwięku, oraz z trzcinowego stroika. W sumie to bardzo prosty instrument, a cała jego tajemnica leży w bardzo, bardzo długim sezonowaniu drewna morelowego, z którego wyrabia się duduki – to minimum 20, a nawet 25 lat.

Stroik (*ghamish* lub *yegheg*) też jednak nie jest taki zwykły; żeby instrument brzmiał właściwie (po ormiańsku), powinien być wykonany ze specjalnej trzciny, która rośnie obficie wzdłuż brzegów rzeki Araks, oczywiście w Armenii.

Stroik ma zazwyczaj długość 9-14 cm, jest otoczony cienką, elastyczną drewnianą obręczą (*dzaynkargavorich)*, regulującą stopień otwarcia stroika, na końcu zaś jest zamykany drewnianą osłoną (*pakan*), która chroni jego delikatną krawędź i utrzymuje właściwy kształt. Osłona ta zwisa w czasie gry na sznureczku.

SAMVEL SARGSYAN PREZENTUJE GRĘ NA DUDUKU UCZNIOM ORMIAŃSKIEGO CENTRUM EDUKACYJNO-KULTUROWEGO „NAIRI” W ŁODZI. FOT. ORMIAŃSKIE CENTRUM EDUKACYJNO-KULTUROWE „NAIRI” W ŁODZI

Duduki budowane są w różnych wielkościach, w związku z czym skala instrumentów rozpoczyna się od różnych dźwięków podstawowych. Główne typy instrumentów mają dźwięk podstawowy g, a, b, c, d, e. Zazwyczaj mierzą 28, 33 lub 40 cm długości.

Duduk najczęściej występuje w duecie, w którym jeden z muzyków gra melodię na mniejszym (krótszym) instrumencie o ostrzejszym brzmieniu, a drugi mu towarzyszący na większym (dłuższym) o cichszym brzmieniu (*dam duduk*), grając stałe, długie dźwięki „burdonowe”. Stosuje przy tym technikę oddechu cyrkulacyjnego. Muzyk grający układ palców na otworach instrumentu) różne rodzaje artykulacji, czyli pracy wargami, językiem i nadmuchu... Do gry *staccato* wykorzystuje się mięśnie gardła, a tylko wyjątkowo język. Wibrację uzyskuje się przez zmienny nacisk warg na stroik. Istnieją dwa rodzaje wibracji – szybka i wolna. Stosuje się ją na końcu długich dźwięków. Wykorzystywana jest też technika *glissando* (płynne przejście od jednego dźwięku do drugiego po kolei przez wszystkie dźwięki danego instrumentu – niezwykle trudne technicznie w przypadku instrumentów dętych, szczególnie fletów), przy jednoczesnej współpracy palców i warg.

Dźwięk duduka jest ciepły, miękki, delikatny i ma nieco nosowy tembr, lekko przytłumione brzmienie i aksamitną barwę. W całej gamie instrumentów dętych – mimo wykazywanego często podobieństwa do saksofonu – wyróżnia się liryzmem, emocjonalnością i wyrazistością. Kiedy muzyka wykonywana jest w parach (duduk prowadzący i *damkash*), często pojawia się uczucie spokoju, wyciszenia, uduchowienia...

Słynny ormiański solista duduka Jivan Gasparyan zauważył: „Amerykanie i Japończycy próbowali odtworzyć dźwięk duduka na syntezatorze, ale za każdym razem im się to nie udawało. Oznacza to, że duduk został nam dany przez Boga”.

Niewątpliwie jest duduk jednym z najstarszych instrumentów muzycznych na świecie. Pojawiają się głosy, że po raz pierwszy został wymieniony w pisanych pomnikach (kamiennych stelach) Urartu. Zgodnie z tą hipotezą miałby już co najmniej trzy tysiące lat!

Zakochany wiatr

Historycy datują pojawienie się duduka na okres panowania ormiańskiego króla Tigrana II Wielkiego (95-55 p.n.e.), pierwszy zaś zapis o *ciranapogh* znajdujemy w V w. ery chrześcijańskiej w „Historii Armenii” Mowsesa Chorenacego, która jest najstarszym dowodem na piśmie o tym instrumencie.

Zarówno w starożytności, jak i w średniowieczu, za sprawą zmian terytorialnych państwa ormiańskiego i zasiedlaniu przez Ormian terenów od Morza Śródziemnego po Morze Czarne i Kaspijskie oraz od gór Kaukazu po Persję – instrument ten rozprzestrzenił się i przyjął również w innych krajach i pośród ludów tego rejonu – w Turcji, Gruzji, Persji czy krajach arabskich. Ormianie jednak są bardzo wrażliwi zarówno na traktowanie duduka jako swojego instrumentu narodowego, jak i na jego historię.

Dudukowi poświęcone są różne legendy, a najpiękniejsza z nich to ta o wiatrach wyżyny armeńskiej. Opowiada o tym, jak Młody Wiatr zakochał się w niesamowitym drzewie rosnącym w górach. Ale Stary Wiatr, słysząc o tym, postanowił zniszczyć nie tylko drzewo, ale całą roślinność w okolicy. Po tym jak Młody Wiatr prosił, aby tego nie robić, Trąba Powietrzna zgodziła się pod warunkiem, że Wiatr nigdy więcej nie będzie mógł się ruszyć, w przeciwnym razie jego ukochane drzewo umrze. Wiatr utrzymywał się długo, aż do jesieni, aż z drzewa spadły ostatnie liście. Wtedy Młody Wiatr na chwilę zapomniał o swojej obietnicy i wzbił się w powietrze. Ale gdy tylko to zrobił, drzewo natychmiast uschło i zniknęło. Pozostała z niego tylko mała gałązka – i to tylko dlatego, że Młody Wiatr zaplątał się w nią krawędzią swojej szaty. I tak trwali w uścisku ponad 20 lat: morelowa gałązka i wplątany w nią Wiatr.

Jakiś czas później pewien biedny człowiek podniósł kawałek suchego drewna i postanowił zrobić sobie z niego fajkę. Kiedy wywiercił otwory i dmuchnął – nagle gałązka zaśpiewała magiczną pieśń o miłości i wierności. I było w tej muzyce wszystko – i szum morelowych sadów, i śpiew ptaków, i śnieżne szczyty Araratu i Aragacu, i ziemia uroków niezwykłych pełna, i tęsknota zakochanych serc... Tak narodził się nowy instrument, *ciranapogh*, czyli dosłownie „morelowa fajka”, a jak chcą Ormianie, „morelowy duch”.

Kariera w Hollywood

Ciranapogh jest ważną częścią tradycyjnej kultury ormiańskiej. Na tym instrumencie grano na cześć różnych wydarzeń. Muzycy grający na duduku towarzyszyli ceremoniom pogrzebowym i przgrywali na weselach do tańca. Ich obecność na pospolitych świętach ludowych, gdzie wymagana była również muzyka – była obowiązkowa.

Dziś można go usłyszeć na ścieżkach dźwiękowych filmów hollywoodzkich, w zespołach i orkiestrach narodowych, w wielkich kompozycjach Krzysztofa Pendereckiego... Prawdziwym przełomem w światowej popularyzacji tego instrumentu była ścieżka dźwiękowa amerykańskiego filmu *Gladiator*. Po jego premierze duduk nagle uzyskał miliony fanów na całym świecie. A wspomniany już Jivan Gasparyan stał się gwiazdą światową, swoimi koncertami popularyzując duduk, ormiańską muzykę, Armenię i jej kulturę.

W Polsce – obok koncertujących na duduku Ormian, jak właśnie Nelly Martyrosyan – coraz więcej polskich muzyków mierzy się z dudukiem, ze względu na jego niezwykłą dźwięczność, melodyjność i charakterystyczny miękki, aksamitny ton.

Na duduku kilkakrotnie koncertował w Gliwicach Sambor Dudziński (który co prawda ma ormiańskie korzenie i jest wybitnym multiinstrumentalistą, techniki gry na duduku musiał się uczyć jednak od zera). Do dzisiaj zresztą chyba wszyscy Ormianie w Gliwicach pamiętają jego koncert w katedrze ormiańskiej we Lwowie oraz nad mogiłą na Cmentarzu Orląt, wykonany z okazji ponownego pochówku abp. Józefa Teodorowicza – 7 czerwca 2011 r.

Bogdan Stanisław Kasprowicz
Astwacatur Ilovacy Gasparyan

Duduk wciąż fascynuje

Siedemnaścioro uczniów rozpoczęło kolejny rok szkolny w Ormiańskim Centrum Edukacyjno-Kulturowym „Nairi” w Łodzi. Od samego początku działalności stowarzyszenia to wydarzenie jest organizowane w okolicach Dnia Niepodległości Armenii, czyli 21 września. Tego dnia zarówno dotychczasowi uczniowie, jak i nowicjusze wraz z rodzicami zbierają się na terenie miejscowego konsulatu honorowego w celu omówienia spraw organizacyjnych. Jest to też okazja, żeby spotkać się po wakacyjnej przerwie oraz poznać nowych członków tej niewielkiej społeczności. Na końcu zwykle ma miejsce uroczyste odśpiewanie hymnu narodowego *Mer Hajrenik*.

Mimo wakacji „Nairi” nie zwolniło, o czym świadczą warsztaty gry na duduku na początku lipca. Pan Samvel Sargsyan, który jest profesjonalnym muzykiem mieszkającym od niedawna w Łodzi, przyjął zaproszenie na przeprowadzenie próbnej lekcji dla kilku uczniów. Większość z nich nie miała do tej pory styczności z tym instrumentem, a co dopiero widziała z bliska. Po krótkiej lekcji o historii, budowie i zasadach gry na duduku, każdy miał możliwość go dotknąć i spróbować na nim zagrać przy asyście Pana Samvela.

RM

WARSZTATY GRY NA DUDUKU ODBYŁY SIĘ W ORMIAŃSKIM CENTRUM EDUKACYJNO-KULTUROWYM „NAIRI” W ŁODZI NA POCZĄTKU LIPCA. FOT. ORMIAŃSKIE CENTRUM EDUKACYJNO-KULTUROWE „NAIRI” W ŁODZI

Podziękowanie

Po niespełna dwóch latach pracy odwołany ze stanowiska został Bogdan Stanisław Kasprowicz, który decyzją premiera Mateusza Morawieckiego od 7 października 2022 r. pełnił funkcję przedstawiciela mniejszości narodowej ormiańskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. W środowisku nie było jednomyślności w sprawie tej dymisji. Bogdan Stanisław Kasprowicz zawsze był i nadal jest niezwykle aktywny na wielu różnych polach: artystycznym, społecznym, publicystycznym, zawodowym... Jednak dwa lata temu zgodził się przyjąć kolejne zadanie na swoje barki. Pięknie i z wielkim zaangażowaniem osobistym reprezentowałeś nas w komisji. Za tę pracę składamy najserdeczniejsze podziękowania.

Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich

Kalkulacje Rosji są jasne

WYDARZENIA | Maski opadły i obecnie widać już jak na dłoni, że Rosja jest wrogiem Armenii. Trudno bowiem inaczej traktować jej stanowisko w sprawie tzw. „korytarza zangezurskiego”. Miejsce Armenii jest niewątpliwie w demokratycznej Europie, a nie w eurazjatyckim, autorytarnym i agresywnym imperium. Rosja nigdy nie traktowała Armenii jako sojusznika, lecz wyłącznie jako wasala, którym można kupczyć w interesach z Azerbejdżanem.

Obecnej sytuacji na Kaukazie Południowym nie można oddzielić od ogólnej dynamiki zdarzeń na Bliskim Wschodzie. Wynika to przede wszystkim z zaangażowania tych samych aktorów, zarówno regionalnych, jak i globalnych: Turcji, Iranu, Izraela, a także Rosji, USA i Europy. Warto też pamiętać, że w Libanie, który został wciągnięty w konflikt izraelsko-palestyński, Ormianie stanowią integralną część tamtejszego społeczeństwa. Eskalacja konfliktu i jego regionalizacja, na której zależy premierowi Benjaminowi Netanjahu, jego ekstremistycznym koalicjantom, a także Rosji, mogłaby wpłynąć (i to z całą pewnością negatywnie) na sytuację na Kaukazie Południowym. Interesem Rosji jest tu bowiem odciągnięcie uwagi USA i Europy od innych teatrów działań, w tym zarówno Europy Wschodniej, jak i Kaukazu Południowego. I w tym kontekście nie można zapomnieć, że wbrew oficjalnej narracji relacje izraelsko-rosyjskie nie są wcale złe. Rosja pozwala Izraelowi atakować cele irańskie w Syrii, gdzie zresztą też jest sporo Ormian, a Izrael nie udzielił Ukrainie żadnego realnego wsparcia militarnego. Pamiętać też trzeba o rosyjskich oligarchach żydowskiego pochodzenia. Syn jednego z nich, Icchak Mirilaszwili, niegdyś współzałożyciel VKontakte, jest współwłaścicielem najbardziej rasistowskiej i podżegającej do wojny i ludobójstwa telewizji w Izraelu – Kanału 14.

To zakłamanie Rosji widać też wyraźnie w przypadku Armenii. Kiedy naczelna propagandzistka Putinowskiego reżimu Margerita Simonjan odgrywa adwokatkę sprawy ormiańskiej w Rosji, warto pamiętać, że dzieje się to wyłącznie w celu oszukania Ormian, utrzymania wśród nich wpływów rosyjskich i storpedowania europejskiej drogi Armenii poprzez wywołanie antyrządowych zamieszek. To właśnie dlatego Simonjan ma zakaz wjazdu do Armenii. Kiedy wojska azerskie zajmowały Arcach, a następnie naruszyły integralność terytorialną Armenii, jedyne, co Simonjan miała do powiedzenia, to bezczelne stwierdzenie, że Nikol Paszynian powinien zwrócić się o pomoc do Zachodu. A przecież to nie Zachód, lecz OUBZ było zobowiązane do pomocy Armenii. Zawieszenie członkostwa w tym pseudosojuszu było logiczną konsekwencją. Simonjan oczywiście marzyło się, że uchodźcy z Arcachu obalą i zamordują Paszyniana, ale na całe szczęście do niczego takiego nie doszło. Gdyby Rosja chciała, to wymusiłaby na Azerbejdżanie uwolnienie Ormian zatrzymanych w Arcachu i wywiezionych do Baku. Ale nie chce, bo jest to wygodne i przydatne do polaryzowania Ormian. Natomiast Simonjan oczywiście nigdy nie skrytykuje Władimira Putina za jego konszachty z Ilhamem Alijewem i spiskowanie, by wytyczyć eksterytorialny korytarz przez Sjunik, co byłoby katastrofalne dla podmiotowości Armenii. Przecież nie takie jest zadanie propagandzistki. Ona ma podjudzać do obalenia Paszyniana poprzez oskarżanie go o ustępstwa na rzecz Azerbejdżanu. A gdyby do tego doszło, to oczywiście prorosyjski reżim od razu zaakceptowałby eksterytorialny korytarz zangezurski, oddając go jednocześnie, zgodnie z obecnymi żądaniami Kremla, pod kontrolę rosyjskich „mirotworców”. Tych samych, którzy nie kiwnęli palcem, gdy Azerbejdżan najpierw zablokował korytarz laczinski, a następnie dokonał inwazji na Arcach.

W 1920 r. Rosjanie dogadali się z Turkami, by oddać Sjunik Azerom. Bohaterska obrona tej ziemi przez oddziały znienawidzonego do dziś przez Rosję gen. Garegina Nyżdeha zniweczyła te plany, ale – jak widać – Rosja nie odpuszcza. Jej determinacja, by zmusić Armenię do zgody na ten korytarz, jest większa nawet od tej, jaką wykazują Azerbejdżan i Turcja. Kalkulacje Rosji są jasne. Kaukaz Południowy wymyka jej się z rąk, a odcięcie Armenii od Iranu temu zapobiegnie. Nie może być bowiem wątpliwości, że „eksterytorialny korytarz” byłby wstępem do pozbawienia Armenii jakiejkolwiek kontroli nad Sjunikiem. Pretekst się znajdzie. To uchroniłoby również Rosję, a także Turcję i Azerbejdżan przed wytyczeniem konkurencyjnego szlaku tranzytowego z Indii i Bliskiego Wschodu przez Iran, Armenię i Gruzję do Morza Czarnego i dalej do Europy. Szlak ten nie wydaje się wprawdzie obecnie bliską perspektywą, ale może się to szybko zmienić, jeśli po wyborach prezydenckich w USA doszłoby do wskrzeszenia porozumienia w sprawie irańskiego programu nuklearnego i w konsekwencji zniesienia sankcji i stworzenia nowych możliwości współpracy między Europą a Iranem.

To, że Rosja nie zdołała podpuścić Azerbejdżanu, by zaatakował Sjunik, wynika oczywiście ze sprzeciwu Iranu, który zdaje sobie sprawę z konsekwencji geopolitycznych utraty granicy z Armenią. Na razie stanowisko Teheranu pozostaje niewzruszone, ale Rosja wykorzystuje napięcia między Iranem a Zachodem do wciągania tego pierwszego we współpracę. Na jak najgorszych stosunkach Iranu z Zachodem zależy też Izraelowi, a marzeniem Netanjahu jest wojna USA z Iranem. Wtedy ani USA, ani Europa, ani Iran nie miałyby środków, by interweniować na Kaukazie Południowym w przypadku ataku Azerbejdżanu na Sjunik. Azerbejdżan, jako sojusznik Izraela, mógłby również odgrywać rolę „ofiary Iranu”, a Izrael chętnie wykorzystałby jego terytorium do ataku na Iran w zamian za wsparcie azerbejdżańskich zakusów na terytorium Armenii. To, że Turcja ostro krytykuje Izrael, oczywiście nie miałoby żadnego znaczenia w tej układance, bo zgodnie ze swą cyniczną polityką Recep Erdogan w takiej sytuacji uderzyłby na Kurdów w Syrii, twierdząc, że to „sojusznicy Izraela”.

Te plany nie muszą się jednak powieść. Historia nie jest zdeterminowana przez siły niezależne od ludzkiej woli. Przyszłość Kaukazu Południowego zależy więc od tego, czy Armenia utrzyma swój prozachodni zwrot, w tym dążenie do członkostwa w UE, a Europa udzieli jej na tej drodze wsparcia. Iran, zwłaszcza jeśli dojdzie do odnowienia porozumienia w sprawie jego programu nuklearnego, nie będzie się temu sprzeciwiał, gdyż również w jego interesie jest dostęp do europejskich rynków przez Kaukaz Południowy, czyli przez Armenię i Gruzję.

Witold Repetowicz

Mieć obok siebie Ormian

Dokończenie ze str. 1

Wtedy padł pomysł stworzenia typowo młodzieżowej organizacji ormiańskiej, skupiającej osoby w wieku 18-35 lat. Powiedzieliśmy o tym pani Dianie Hovakimyan, komisarz ds. Diaspory Republiki Armenii w Polsce. Dzięki jej wsparciu oraz pomocy finansowej Arsena Ovsepyana, założyciela Fundacji Polsko-Ormiańskiej, po trzech miesiącach zarejestrowaliśmy nasze stowarzyszenie.

Jakie wyznaczyliście sobie cele?
Najważniejszym celem jest jednoczenie i wspieranie młodzieży ormiańskiej z całej Polski. Chcemy, żeby młodzi Ormianie czuli, że jest obok ktoś, kto pomoże im w różnych aspektach. Widzimy potencjał wielu utalentowanych osób. Chcemy je motywować i inspirować do działania. Jesteśmy gotowi pomagać młodym Ormianom na każdym etapie edukacji, od szkoły podstawowej po uniwersytet. Stawiamy też na rozwój przedsiębiorczości. Wielu młodych Ormian ma ciekawe pomysły, np. z dziedziny IT; będą mogli się do nas zwrócić.
Naszym celem jest też rozwijanie stosunków polsko-ormiańskich, na różnych poziomach, bardziej i mniej oficjalnym. A także rozpowszechnianie wśród społeczności polskiej wiedzy o ormiańskiej kulturze i historii, chociażby przez organizowanie dni ormiańskich, np. w szkołach.

Czy macie już plany na konkretne działania?
Mamy już bardzo poważne plany związane z przyszłorocznym Dniem Pamięci Ofiar Ludobójstwa Ormian. Z okazji 110. rocznicy planujemy wystawę, przygotowaną we współpracy z muzeum Pamięci Ofiar Ludobójstwa Ormian w Erywaniu. Mamy z tą instytucją bardzo dobry kontakt. Chcemy zintegrować wokół tego tematu studentów różnych uczelni – Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, zarówno Ormian, jak i Polaków. Na tych obchodach już się bardzo koncentrujemy.

Gdzie was szukać? Jak można do was dołączyć?
Wystarczy się z nami skontaktować przez media społecznościowe. Przygotowaliśmy specjalny formularz online dla nowych członków stowarzyszenia. Strukturę naszej organizacji tworzyć będą różne komisje (np. kultury, organizacji wydarzeń), więc każdy na pewno znajdzie odpowiednie dla siebie pole działania. Co do konkretnego adresu, to nie mamy jeszcze takiego miejsca, ale wierzymy, że w przyszłości, może przy wsparciu innych organizacji ormiańskich, uda nam się uzyskać jakąś małą siedzibę.

Z kim planujecie współpracować? Czy możecie liczyć na wsparcie innych organizacji ormiańskich?
Chcemy współpracować ze wszystkimi organizacjami ormiańskimi w Polsce. Z kilkoma już mamy kontakt na poziomie, nazwijmy to, instytucjonalnym. Wierzymy, że uda się razem organizować różne wydarzenia, np. dni kultury ormiańskiej. Jak już mówiłam, bardzo wspiera nas pani Diana Hovakimyan, a także pan Hraczja Bojadżjan, konsul honorowy Republiki Armenii i przedstawiciel Ormian w Komisji Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, no i oczywiście Ambasada Republiki Armenii w Polsce.

Można powiedzieć, że swoją działalność rozpoczęliście od udziału w Global Armenian Summit 2024. Właśnie wróciła Pani z Erywania. Jakie wrażenia po tym spotkaniu?
Na Global Armenian Summit pojechałyśmy razem z wiceprezes Susanną Garibian. Było to bardzo duże wydarzenie. Organizatorzy naprawdę się postarali, żeby przygotować wszystko na najwyższym poziomie. Odbyło się szereg interesujących paneli, np. o związkach Armenii i Diaspory, o drogach powrotu do Armenii czy możliwości otrzymania wsparcia dla swoich projektów w biurze Wysokiego Komisarza ds. Diaspory Republiki Armenii. W spotkaniu uczestniczyło wielu dyplomatów, pracowników ministerstw, przedstawicieli różnych instytucji. Można było u źródła zweryfikować swoje poglądy na temat sytuacji wewnętrznej Armenii. Poznałyśmy też spore grono osób m.in. z Belgii, Francji, czy Stanów Zjednoczonych. Przez te trzy dni nawiązałyśmy wiele kontaktów, które mogą okazać się w przyszłości bardzo cenne, gdyż planujemy współpracować również z Ormianami w innych krajach. Bardzo przyda się przy tym wiedza i doświadczenie naszej wiceprezes Susanny Garibian, która została jeszcze w Armenii jako uczestniczka programu Diaspora Youth Ambassador.

Czego potrzebują młodzi Ormianie, żeby zachować swoją tożsamość?
Przede wszystkim, aby ta tożsamość kształtowała się nie tylko w rodzinie, ale gdzieś jeszcze. Żeby mieli to poczucie, że nawet żyjąc poza granicami ojczyzny, nie są sami. Że są inne osoby, które tutaj mieszkają, poważają i lubią Polaków, chodzą z nimi do szkoły, na uniwersytet, do pracy, ale jednocześnie mają swoją ormiańską tożsamość.
Potrzebne są oczywiście ośrodki kulturalne, szkoły ormiańskie i inne organizacje, których wiele już mamy. Jestem im bardzo wdzięczna, bo wykonują ogromną pracę na rzecz zachowania tożsamości ormiańskiej. To jest bardzo ważne, żeby po prostu nie stracić tego, co mamy.

A gdzie kształtowała się Pani ormiańska tożsamość?
Urodziłam i mieszkałam na wschodzie Ukrainy, w Dnieprze. Po wybuchu wojny, w październiku 2022 r. przeprowadziłam się z mamą (tata i brat zostali w Ukrainie) do Warszawy. Miasta, w którym nie miałam nikogo. Pierwsze więc, co zrobiłam, to wpisałam w wyszukiwarkę: organizacja ormiańska w Warszawie. I tak zaczęłam szukać, kontaktować się, żeby potwierdzić, że nie jestem sama. W Dnieprze mieliśmy dużą organizację młodzieżową, Ormianie zawsze byli w moim życiu i kiedy przyjechałam tutaj, zrozumiałam, że nic się nie zmieniło i że nadal tego potrzebuję.

Jak wyglądało życie społeczności ormiańskiej w Pani rodzinnym mieście?
Była to duża i bardzo aktywna społeczność, szczególnie jeśli chodzi o młodzież. Pomimo ograniczonych środków finansowych organizowaliśmy wiele wydarzeń na niezwykle wysokim poziomie: dni kultury, pokazy filmów historycznych, imprezy ormiańskie, święta. Tworzyliśmy ogromną rodzinę, która wszystko robiła razem na rzecz Armenii, na rzecz ormiańskich interesów. Byłam bardzo zaangażowana w życie młodzieży ormiańskiej, pełniłam funkcję wiceprezesa, kierowałam komisją ds. mediów społecznościowych. Mam więc spore doświadczenie i teraz z niego korzystam.

Co się wydarzyło po rosyjskiej agresji?
Tuż po wybuchu wojny, 27 lutego 2022 r., w szkole ormiańskiej (mamy tam cały budynek niedaleko od dworca kolejowego i autobusowego) wspólnie z kilkoma innymi osobami otworzyliśmy centrum wolontariatu. Z własnych środków kupiliśmy jedzenie itp. Przyjeżdżało bardzo dużo ludzi z okupowanych miast, wielu wyjeżdżało do zachodniej Ukrainy. Szukaliśmy autobusów, kierowców… Naprawdę to było bardzo trudne, sama nie wiem, jak my to robiliśmy, ale staraliśmy się pomóc i Ormianom, i Ukraińcom, każdemu, kto tego potrzebował. Jestem z tego bardzo dumna, że nawet w tamtym momencie, kiedy przecież sami byliśmy w szoku i też nam było strasznie, nie przerwaliśmy pracy.

Jak wygląda dziś sytuacja Ormian w Dnieprze? Czy ma Pani kontakt z przyjaciółmi stamtąd?
Po wybuchu wojny oczywiście wiele rodzin wyjechało, najczęściej do Europy, do Niemiec, Francji… Ale oprócz tego bardzo dużo Ormian zostało w Dnieprze. Na przykład wszyscy moi najbliżsi przyjaciele i znajomi. Nikt nie wyjechał, tam pracują, studiują, nadal działają. Mam z nimi regularny kontakt. Całkiem często tam jeżdżę, raz na pół roku. Najważniejsze, że żyją, mają jakąś działalność. Super, że im się to udaje, nawet w czasie wojny, mieszkając na wschodzie Ukrainy. Mam też kontakt z tymi, którzy wyjechali. Jestem szczęśliwa, że wszystko u nich w porządku.

Ukraina, teraz Polska… A na ile zna Pani Armenię?
Myślę, że całkiem dobrze. Byłam w Armenii kilka razy. Uczestniczyłam w różnych programach. W 2019 r. pojechałam na obóz dla dzieci z diaspory. Wtedy dość dokładnie poznałam Armenię, bo mieliśmy bardzo dużo lekcji historii, jeździliśmy do różnych miast, zwiedzaliśmy zabytki, kościoły, nauczyłam się tańczyć tradycyjne tańce ormiańskie. Ale za każdym razem, kiedy tam jadę, widzę, że dużo się zmienia. I myślę, że to jest ważne, żeby jeździć do Armenii, żeby widzieć ją taką, jaka ona jest, a nie jaka wydaje się być na zdjęciach na Instagramie.
Dla mnie Armenia to coś więcej niż fakt, że urodziłam się z nazwiskiem, które się kończy na -ian. To coś, co już jest moje na całe życie, jak moja rodzina. Więc chcę ten kraj poznawać dalej. I myślę, że nawet po ostatnich dwóch tygodniach pobytu znam Armenię trochę lepiej, niż znałam ją rok temu.

Jako prezes Organizacji Młodzieży Ormiańskiej czuje Pani ciążącą na sobie odpowiedzialność, czy raczej traktuje to jako przygodę?
Jestem osobą, która wszystko w życiu odbiera jako przygodę. Czuję też dużą odpowiedzialność, lecz się jej nie boję, bo nie jestem sama. Wiem, że mam wsparcie. Jestem bardzo wdzięczna całemu zarządowi – wiceprezes Susannie Garibian i sekretarz Oldze Mkrtczjan. Mam fajnych ludzi obok, którzy w razie czego i pomogą, i zrobią, nawet trochę więcej niż ja…
Dziękuję za rozmowę i życzę, by udało się spełniać marzenia!

SUSANNA GARIBIAN I NUNE GEVORGYAN – REPREZENTACJA ORGANIZACJI MŁODZIEŻY ORMIAŃSKIEJ NA GLOBAL ARMENIAN SUMMIT 2024
ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՂԱՐԻԲՅԱՆ և ՆՈՒՆԵ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱԳԱԹԱԺՈՂՈՎԻՆ ԳԱԳԱԹԱԺՈՂՈՎ 2024-ԻՆ

Մոտ լինել հայերին

Շարունակություն 1-ին էջի

Շատ հայ ընտանիքներ կապ են պահպանում միմյանց հետ, և դա շատ լավ է: Սակայն մեր ուզածն այլ էր: Որպես երիտասարդներ՝ մենք ընդհանուր գաղափարներ ու հետաքրքրություններ ունենք, բայց չկա տարածք, որտեղ կարողանանք հանդիպել: Այդ մասին մենք խոսեցինք մայիսին՝ սուրճի շուրջ: Այդ ժամանակ գաղափար առաջացավ ստեղծել տիպիկ հայկական երիտասարդական կազմակերպություն, որը կմիավորի 18-35 տարեկաններին: Այս մասին ասացինք Լեհաստանում ՀՀ սփյուռքի հարցերով հանձնակատար Դիանա Հովակիմյանին: Նրա աջակցության և Լեհ-հայկական հիմնադրամի հիմնադիր Արսեն Հովսեփյանի ֆինանսական օգնության շնորհիվ երեք ամիս անց գրանցեցինք մեր հասարակական կազմակերպությունը:

Ինչ նպատակներ եք դրել ձեր առջև:
Ամենակարևոր նպատակը Լեհաստանի ողջ հայ երիտասարդներին համախմբելն ու աջակցելն է: Ցանկանում ենք, որպեսզի հայ երիտասարդները զգան, որ իրենց կողքին կա մեկը, ով կօգնի իրենց տարբեր առումներով: Տեսնում ենք բազմաթիվ տաղանդավոր երիտասարդների ներուժը: Ցանկանում ենք նրանց մոտիվացնել և ոգեշնչել գործելու: Պատրաստ ենք օգնել հայ երիտասարդներին կրթության յուրաքանչյուր փուլում՝ տարրականդպրոցիցմինչևհամալսարան: Կենտրոնանում ենք նաև ձեռներեցության զարգացման վրա: Շատ հայ երիտասարդներ հետաքրքիր գաղափարներ ունեն, օրինակ՝ SS ոլորտում. նրանք կկարողանան կապվել մեզ հետ: Մեր նպատակն է նաև զարգացնել լեհ-հայկական հարաբերությունները՝տարբերմակարդակներում, շատ ու քիչ պաշտոնական: Ինչպես նաև լեհերի շրջանում հայկական մշակույթի և պատմության մասին գիտելիքների տարածում, ասենք՝ Հայկական օրեր կազմակերպելու միջոցով, օրինակ՝ դպրոցներում:

Ունեք արդեն կոնկրետ գործողությունների պլաններ:
Արդեն շատ լուրջ ծրագրեր ունենք կապված հաջորդ տարի Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակի օրվա հետ: 110-ամյակին նախատեսում ենք կազմակերպել ցուցահանդես՝ Երևանի Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակի թանգարանի հետ համատեղ: Այս հաստատության հետ շատ լավ կապեր ունենք: Մենք ցանկանում ենք այս թեմայի շուրջ ինտեգրել տարբեր բուհերի ուսանողների՝ Վարշավայի համալսարանի, Կարդինալ Ստեֆան Վիշինսկու համալսարանի, ինչպես հայերին, այնպես էլ լեհերին: Այդ միջոցառման վրա բավականին կենտրոնանում ենք:

Որտեղ փնտրել ձեզ: Ինչպես կարելի է միանալ ձեզ:
Պարզապես կապվեք մեզ հետ սոցցանցերի միջոցով: Կազմակերպության նոր անդամների համար հատուկ առանց հարցաթերթիկ ենք պատրաստել: Մեր կազմակերպությունը կառուցված է լինելու տարբեր հանձնաժողովներից (օրինակ՝ մշակույթի, միջոցառումների կազմակերպման), ուստի յուրաքանչյուրն անպայման կգտնի իրեն համար հարմար գործունեության դաշտ: Ինչ վերաբերում է կոնկրետ հասցեին, դեռ նման տեղ չունենք, բայց կարծում ենք, որ ապագայում, գուցե հայկական այլ կազմակերպությունների աջակցությամբ, կկարողանանք փոքր նստավայր ձեռք բերել:

Ո՞ւմ հետ եք նախատեսում համագործակցել: Կարող եք հույս դնել հայկական այլ կազմակերպությունների աջակցության վրա:
Ցանկանում ենք համագործակցել Լեհաստանի բոլոր հայկական կազմակերպությունների հետ: Նրանցից մի քանիսի հետ արդեն ունենք, անվանենք դա, ինստիտուցիոնալ մակարդակով կապ: Հավատում ենք, որ միասին կարող ենք կազմակերպել տարբեր միջոցառումներ, օրինակ՝ հայկական մշակույթի օրեր: Ինչպես արդեն ասացի, մեզ մեծ աջակցություն են ցուցաբերում Դիանա Հովակիմյանը, ինչպես նաև ՀՀ պատվավոր հյուպատոս, Կառավարության և ազգային ու էթնիկ փոքրամասնությունների հանձնաժողովում հայերի ներկայացուցիչ Հրաչյա Բոյաջյանը, և իհարկե, Լեհաստանում Հայաստանի Հանրապետության դեսպանությունը:

Կարելի է ասել, որ ձեր գործունեությունը սկսել եք մասնակցելով Համաշխարհային հայկական գագաթնաժողով 2024-ին (Global Armenian Summit 2024): Նոր եք վերադարձել Երևանից, ինչ տպավորություններ ունեք այդ հանդիպումից հետո:
Համաշխարհային հայկական գագաթնաժողովին մասնակցելուգնացինքփոխնախագահ Սուսաննա Ղարիբյանի հետ: Դա շատ մեծ իրադարձություն էր: Կազմակերպիչներն իսկապես մեծ ջանք էին գործադրել ամեն ինչ ամենաբարձր մակարդակով նախապատրաստելու համար: Անցկացվեցին մի շարք հետաքրքիր ցուցադրություններ, օրինակ՝ Հայաստանի և Սփյուռքի միջև կապերի մասին, Հայաստան վերադարձի ուղիների և ՀՀ Սփյուռքի գերագույն հանձնակատարի գրասենյակից սեփական ծրագրերի համար աջակցություն ստանալու հնարավորության մասին: Հանդիպմանը ներկա էին բազմաթիվ դիվանագետներ, նախարարությունների աշխատակիցներ, տարբեր հաստատությունների ներկայացուցիչներ: Կարելի էր ստուգել Հայաստանի ներքին իրավիճակի վերաբերյալ սեփականտեսակետներըհենցսկզբնաղբյուրից: Ծանոթացանք նաև շատ մարդկանց հետ, այդ թվում՝ Բելգիայից, Ֆրանսիայից և ԱՄՆ-ից: Այս երեք օրերի ընթացքում բազմաթիվ կապեր հաստատեցինք, որոնք կարող են շատ արժեքավոր լինել ապագայում, քանի որ նախատեսում ենք համագործակցել նաև այլ երկրների հայերի հետ: Շատ օգտակար կլինի մեր փոխնախագահ Սուսաննա Ղարիբյանի գիտելիքներն ու փորձը, ով դեռևս մնացել է Հայաստանում՝ որպես Սփյուռքի երիտասարդ դեսպան (Diaspora Youth Ambassador) ծրագրի մասնակից:

Ինչ է անհրաժեշտ հայ երիտասարդներին իրենց ինքնությունը պահպանելու համար:
Առաջին հերթին, որպեսզի այդ ինքնությունը ձևավորվի ոչ միայն ընտանիքում, այլ նաև մեկ այլ տեղ: Որպեսզի նրանք այնպիսի զգացողություն ունենան, որ նույնիսկ հայրենիքից դուրս ապրելով՝ իրենք միայնակ չեն: Որ կան այլ մարդիկ, ովքեր այստեղ ապրում են, հարգում ու սիրում են լեհերին, նրանց հետ գնում են դպրոց, համալսարան, աշխատանքի, բայց միևնույն ժամանակ ունեն իրենց հայկական ինքնությունը:
Իհարկե, պետք են մշակութային կենտրոններ, հայկականդպրոցներևայլկազմակերպություններ, որոնցից շատերն արդեն ունեք: Ես նրանց շատ շնորհակալ եմ, քանի որ նրանք հսկայական աշխատանք են կատարում հայկական ինքնությունը պահպանելու ուղղությամբ: Շատ կարևոր է պարզապես չկորցնել այն, ինչ ունենք:

Որտե՞ղ է ձևավորվել Ձեր հայկական ինքնությունը:
Ծնվել և ապրել եմ Ուկրաինայի արևելքում՝ Դնեպրում: Պատերազմի բռնկումից հետո՝ 2022 թվականի հոկտեմբերին, մորս հետ (հայրս և եղբայրս մնացին Ուկրաինայում) տեղափոխվեցի Վարշավա, քաղաք, որտեղ ես ոչ ոք չունեի: Ուստի առաջին բանը, որ արեցի, որոնման համակարգում գրեցի. «հայկական կազմակերպություն Վարշավայում»: Եվ այսպես, սկսեցի փնտրել ու կապ հաստատել մարդկանց հետ՝ համոզվելու համար, որ մենակ չեմ: Դնեպրում մենք երիտասարդական մեծ կազմակերպություն ունեինք, հայերը միշտ եղել են իմ կյանքում, և երբ եկա այստեղ, հասկացա, որ ոչինչ չի փոխվել, և որ ես դրա կարիքն ունեմ դեռ:

Ինչպիսին էր ձեր հայրենի քաղաքի հայ համայնքի կյանքը:
Այն մեծ և շատ ակտիվ համայնք էր, հատկապես երբ խոսքը վերաբերում է երիտասարդներին: Չնայած ֆինանսական սահմանափակ հնարավորություններին, մենք չափազանց բարձր մակարդակով կազմակերպում էինք բազմաթիվ միջոցառումներ՝ մշակույթի օրեր, պատմական ֆիլմերի ցուցադրություններ, հայկական միջոցառումներ, տոներ: Ստեղծել էինք մի հսկայական ընտանիք, որն ամեն ինչ անում էր միասին՝ ի շահ Հայաստանի, ի օգուտ հայկական շահի: Ես շատ ներգրավված էի հայ երիտասարդների կյանքում, զբաղեցնում էի փոխնախագահի պաշտոնը, ղեկավարում էի սոցիալական ցանցերի հանձնաժողովը, ուստի մեծ փորձ ունեմ և այժմ օգտագործում եմ այն:

Ինչ տեղի ունեցավ ռուսական ագրեսիայից հետո
Պատերազմի բռնկումից կարճ ժամանակ անց՝ 2022 թվականի փետրվարի 27-ին, հայկական դպրոցում (մենք մի ամբողջ շենք ունենք այնտեղ՝ գնացքի և ավտոբուսի կայարաններին մոտ), մի քանի հոգու հետ բացեցինք կամավորական կենտրոն: Սեփական միջոցներով սնունդ ենք գնել և այլն: Օկուպացված քաղաքներից շատ մարդիկ էին գալիս, շատերը մնկնում էին Արևմտյան Ուկրաինա: Փնտրում էինք ավտոբուսներ, վարորդներ… Իրականում դա շատ դժվար էր, ես ինքս չգիտեմ, թե ինչպես ենք դա արել, բայց մենք փորձում էինք օգնել թե՛ հայերին, թե՛ ուկրաինացիներին, բոլոր նրանց, ովքեր դրա կարիքն ունեին: Ես շատ հպարտ եմ, որ նույնիսկ այն պահին, երբ մենք ինքներս ցնցված էինք և վախենում էինք, չէինք դադարում աշխատել:

Ինչպիսին է հայերի վիճակն այսօր Դնեպրում: Շփվում եք ձեր այնտեղի ընկերների հետ:
Պատերազմի բռնկումից հետո, իհարկե, շատ ընտանիքներ հեռացան, առավել հաճախ՝ Եվրոպա, Գերմանիա, Ֆրանսիա… Բայց բացի դրանից, շատ հայեր մնացին Դնեպրում: Օրինակ՝ իմ բոլոր մտերիմ ընկերներն ու ծանոթները: Ոչ ոք չի հեռացել, այնտեղ աշխատում են, սովորում, դեռ գործում են: Ես կանոնավոր կապ ունեմ նրանց հետ: Բավականին հաճախ եմ այնտեղ գնում՝ վեց ամիսը մեկ: Կարևորն այն է, որ նրանք ողջ են և ինչ-որ գործունեություն ունեն: Հրաշալի է, որ դա նրանց հաջողվում է նույնիսկ պատերազմի ժամանակ՝ ապրելով Ուկրաինայի արևելքում: Ես կապ ունեմ նաև նրանց հետ, ովքեր հեռացել են: Ուրախ եմ, որ նրանց մոտ ամեն ինչ լավ է:

Ուկրաինա, հիմա Լեհաստան… Իսկ դուք որքանով եք ճանաչում Հայաստանը:
Կարծում եմ, որ բավականին լավ: Եղել եմ Հայաստանում մի քանի անգամ: Մասնակցել եմ տարբեր ծրագրերի: 2019 թվականին եղել եմ սփյուռքահայ երեխաների ճամբարում: Այդ ժամանակ բավականին լավ ճանաչեցի Հայաստանը, քանի որ պատմության շատ դասեր ունեցանք, եղանք տարբեր քաղաքներում, այցելեցինքհուշարձաններ,եկեղեցիներ,սովորեցի հայկական ավանդական պարեր պարել: Բայց ամեն անգամ, երբ գնում եմ այնտեղ, տեսնում եմ, որ շատ բան է փոխվում: Եվ ես կարծում եմ, որ կարևոր է գնալ Հայաստան՝ տեսնելու այն ամենն այնպես, ինչպես կա, այլ ոչ թե ինչպես երևում է «Instagram»-ի լուսանկարներում:
Ինձ համար Հայաստանն ավելին է, քան այն, որ ես ծնվել եմ -յան-ով վերջացող ազգանունով: Դա մի բան է, որն իմն է ողջ կյանքում, ինչպես իմ ընտանիքը: Ուստի ես ցանկանում եմ ավելի լավ ճանաչել այս երկիրը: Եվ կարծում եմ, որ նույնիսկ իմ այնտեղ գտնվելու երկու շաբաթվա ընթացքում ես Հայաստանը մի փոքր ավելի լավ եմ ճանաչում, քան մեկ տարի առաջ:

Որպես Հայ երիտասարդների կազմակերպության նախագահ՝ պատասխանատվություն զգո՞ւմ եք, թե՞ ավելի շուտ վերաբերվում եք դրան որպես արկածախնդրության:
Ես մարդ եմ, ովկյանքումամենինչըընկալումէորպես արկած: Բայց նաև մեծ պատասխանատվություն եմ զգում, սակայն դրանից չեմ վախենում, քանի որ մենակ չեմ: Գիտեմ, որ աջակցություն ունեմ: Անչափ շնորհակալ եմ ողջ կառավարման խորհրդին՝ փոխնախագահ Սուսաննա Ղարիբյանին և քարտուղար Օլգա Մկրտչյանին: Իմ կողքին ունեմ հիանալի մարդիկ, ովքեր պետք եղած դեպքում կօգնեն և կանեն, նույնիսկ մի փոքր ավելին, քան ես…
Շնորհակալություն հարցազրույցի համար և հուսով եմ, որ ձեր երազանքներն իրականություն կդառնան:

Połączyła nas wspólna pamięć

WYDARZENIA | Mija 80. rocznica wyzwolenia spod niemieckiej okupacji francuskiego miasteczka Blendecques i około 90 miejscowości z miastem St. Omer przez Polską Dywizję Pancerną pod dowództwem gen. Stanisława Maczka. Uroczystości rocznicowe odbyły się z udziałem licznych delegacji z Polski, w tym rodziny Kajetana Manugiewicza.

My zostaliśmy zaproszeni przez Stowarzyszenie „Kultura: wspólna pasja", reprezentowane przez Albana Simona (prezes) oraz Huguesa Chevaliera i Didiera Hermanda, a które to stowarzyszenie było inspiratorem i organizatorem obchodów. Odbywały się one pod hasłem „Gdy pierwsza Polska Dywizja Pancerna wyzwoliła Pas de Calais" i trwały od 4 do 8 września. Program przewidywał uhonorowanie poległych w miasteczkach Wittes, Arques, St. Omer i Blendecques, które było punktem dowodzenia całością i miejscem wielu wydarzeń. Trzeba jeszcze podkreślić, że inskrypcje upamiętniające zwycięski czyn zbrojny zawierają także imienne listy poległych. I drugie podkreślenie: dbałość o pamięć historyczną w jej lokalnym wymiarze jest godna najwyższego uznania i naśladowania.

Ratusz Blendecques i jego ogrody, niegdyś posiadłość rodziny Terline, w tych dniach miejsce świętowania, zawierania nowych przyjaźni, wspomnień, niekończących się rozmów do późnych nocnych godzin… polała się niejedna łza… w scenerii zrekonstruowanego obozu wojskowego pancerniaków, urządzonego przez francuskie stowarzyszenia rekonstrukcyjne i polskie stowarzyszenie „Odwach". Już 4 września wieczorem odbyło się otwarcie imponującej wystawy czasowej – plansze informacyjne i artefakty ze zbiorów różnych kolekcjonerów – zatytułowanej *La libération du Pas de Calais par la première division* („Wyzwolenie Pas de Calais przez Pierwszą Polską Dywizję Pancerną"). Kuratorem wystawy był Antoine Tromski we współpracy z Hugues Chevalierem i Albanem Simonem. Wystawie towarzyszył film o tym samym tytule, autorstwa Albana Simona. Z kolei film o losach Kajetana Manugiewicza był wyświetlany w jednym z namiotów w obrębie obozu rekonstrukcyjnego. Funkcję gospodarza miejsca pełnił zastępca burmistrza Blendecques Jean-Christophe Castelain.

5 września

Było to wczoraj, w dzień dragonów święta,
gdy bitwa o St. Omer zawrzała zawzięta,
jedna z tych bitew, krótka i szalona,
w której spłynęła polska krew dragona
i w której nasze polskie życie stało się ceną wolności na świecie.
(Fragment epitafium napisany przez towarzysza broni Stanisława Jana Kowalskiego)

Tego dnia w 1944 r. zginęło czterech dragonów w zwycięskich walkach o wyzwolenie Blendecques. Na „Kalwarii", miejscu pierwszego pochówku poległych, stoi krzyż i memoriał, w który została wbudowana tablica, oznaczająca ten pierwszy pochówek. Przy imiennej tablicy poległych zawsze są świeże kwiaty, a w czasie świąt państwowych odbywają się uroczystości upamiętniające. Obecnie dragoni spoczywają na Kanadyjskim Cmentarzu Wojskowym w Calais.

5.09.2024, BLENDECQUES, KALWARIA. OD LEWEJ: JACEK NAPP (GDAŃSK), HENRYK ROJOWSKI (ARQUES), ALEKSANDER BARTZ (OSTRÓW WIELKOPOLSKI), KAJETAN MARCINKOWSKI (ZGORZELEC), ALBAN SIMON (BLENDECQUES), ROMANA OBROCKA (OBORNIKI ŚLĄSKIE), WANDA GREDZUK (BYDGOSZCZ), DOROTA JARZĄBEK-WASYL (KRAKÓW), EWA BARTZ (OSTRÓW WIELKOPOLSKI), JOANNA NAPP (GDYNIA). FOT. FRANCISZEK WASYL (KRAKÓW)

W tym roku było wyjątkowo uroczyście. Kolumna gości, eskortowana przez służby mundurowe, przemieszczała się od rana szlakiem kamieni pamięci. Pochód sprawiał imponujące wrażenie, m.in. z powodu udziału pojazdów wojskowych z epoki, w tym zwiadowców śmigających na motorach. Nie trzeba dodawać, że prowadzący pojazdy byli przyodziani w „maczkowe" mundury, a jeden z nich łudząco przypominał gen. Stanisława Maczka.

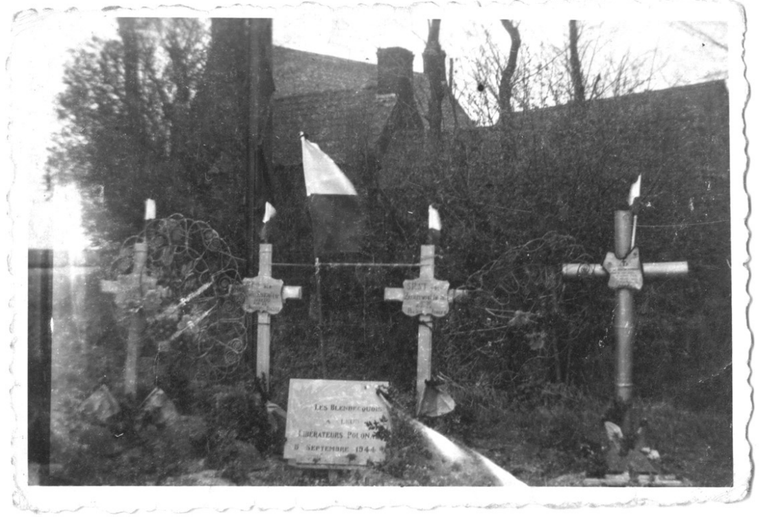
Kalwaria była trzecim przystankiem, po Arques a przed St. Omer. W Arques zostały również odsłonięte dwie nowe tablice, upamiętniające Adriena Danversa i Marcela Delaplace'a, członków francuskiego ruchu oporu.

W uroczystościach brały udział władze samorządowe, stowarzyszenia kombatanckie, grupy rekonstrukcyjne, mieszkańcy, ale też liczne delegacje z Polski, oficjalne i prywatne. Wśród nich należy podkreślić udział dyplomatów i reprezentację współczesnego wojska polskiego: Piotr Adamiuk – konsul Rzeczypospolitej Polskiej w Paryżu, płk Artur Kuller – zastępca attaché obrony, gen. bryg. Mirosław Downar – dowódca 10 Brygady Kawalerii, płk Jerzy Biryłko – dowódca 34 Brygady Kawalerii, prof. Konrad Białecki – Instytut Pamięci Narodowej.

W przemówieniach wybrzmiewała wdzięczność dla wyzwolicieli, szczegóły manewrów wojskowych, odniesienia do współczesnej sytuacji…

I jeszcze…

Wysłuchaliśmy wykładu historycznego wygłoszonego przez Jacques'a Wiacka, autora książki *Historie de la 1 Division Blindee Polonaise 1939-1945. L'odyssee du phenix*, oraz Hugues'a Chevaliera, profesora, autora bardzo licznych publikacji, kolekcjonera. W opactwie benedyktynek Notre-Dame w Wisques została odprawiona Msza św. w intencji poległych dragonów. Tam też, w jednym z budynków, byliśmy zakwaterowani. I jeszcze wizyta na cmentarzu w Calais przy grobach poległych… I jeszcze niespodziewane spotkanie z rodziną Antoniego Zakrzewskiego… I jeszcze…

BLENDECQUES, „KALWARIA". OZNAKOWANE GROBY CZTERECH DRAGONÓW, ZARAZ PO WOJNIE

Refleksja

Często słyszeliśmy: wyście nas wyzwolili. Tak, to prawda, ale tylko pół prawdy. Wielu zginęło. Tak, to prawda, ale tylko pół prawdy. Dane Im było uformować się w wyszkolonego polskiego żołnierza na francuskiej i szkockiej ziemi. Dane Im było zginąć na polu walki, z bronią w ręku – po rycersku. Nie zostali – jak wielu Ich bezbronnych rodaków – zamordowani w katowniach NKWD, zamęczeni w niemieckich obozach zagłady, wywiezieni do katorżniczej pracy w sowieckich łagrach…

Chyba w żadnej wypowiedzi nie pojawiły się takie refleksje. W mojej też. To trochę niesprawiedliwe. A przecież jest to równie ważne jak wskazywanie na Ukrzyżowanego. Zobaczyłam to tak jasno dopiero w Blendecques. Wspaniałe goszczenie nas było jakimś nadzwyczajnym prezentem, z dbałością o najdrobniejszy szczegół, za który należą się najserdeczniejsze podziękowania Stowarzyszeniu „Kultura: wspólna pasja", wolontariuszom i władzom samorządowym.

Romana Obrocka

Fragment wystąpienia na „Kalwarii" *Połączyła nas wspólna pamięć*

Musiało minąć 75 lat, aby potomkowie świadków i uczestników tamtego dramatu, po raz pierwszy spotkało się w tym miejscu. Miejscu upamiętniającym czterech polskich żołnierzy: **Zbigniewa Tadeusza Cwila**, lat 19; **Józefa Lipę**, lat 24; **Kajetana Manugiewicza**, lat 27; i **Antoniego Zakrzewskiego**, lat 29, z 10 Pułku Dragonów Pierwszej Polskiej Dywizji Pancernej gen. Stanisława Maczka. Wymieniamy ich z imienia i nazwiska, ale pamięcią obejmujemy wszystkich poległych w czasie wyzwalania francuskiego regionu spod niemieckiej okupacji.

Z przyczyn osobistych nie było mnie na tym pierwszym historycznym spotkaniu we wrześniu 2019 r., ale następujące po nich pięć lat upłynęło na intensywnej wymianie wiadomości z panem Albanem Simonem i dzieleniem się nimi z członkami naszej rodziny. Wzruszała nas niepomiernie żywa pamięć o historii swego regionu i oddawanie hołdu bohaterom, nie tylko przy okazji oficjalnych świąt państwowych. Naszej wdzięczności nigdy dość. Wszystkie nadsyłane wiadomości i fotografie publikowałam na blogu Kajetana Manugiewicza.

Jednocześnie, w oparciu o zasoby archiwów francuskich i polskich, archiwów prywatnych i wreszcie żołnierskie relacje, spisane i wydane zaraz po wojnie, powiększaliśmy swoją wiedzę o czasach, kiedy splatały się losy Polski i Francji. One są wstrząsające. Były apokalipsą dla ludności cywilnej i drogą krzyżową dla żołnierzy. Z morza opisywanych zjawisk: ludzkiego heroizmu i bezsiły w obliczu machiny wojennej, zatrzymajmy się przy dwóch kilkusekundowych „kliszach pamięci". Korespondent wojenny Marian Walentynowicz w książce „Wojna bez patosu" podaje:

Sam szperam dalej po gmatwaninie dróg i ścieżek. Niebawem, zupełnie niespodziewanie, natykam się na jakąś małą polankę, całą zawaloną końskimi trupami. Są już w stanie kompletnego rozkładu, więc zaduch panuje potworny. Chcę jak najprędzej się wycofać, gdy spostrzegam do połowy zrujnowaną niziutką, parterową chałupę, na progu której siedzi w pełnym słońcu, w fotelu, z głową wspartą na lasce, staruszka w czepku, patrząc przed siebie nic niewidzącymi oczami. Odzywam się do niej, ale ona ani drgnie, siedzi wciąż nieruchoma, zupełnie zdaje się nieobecna.

Autor o pseudonimie K. Jamar w swojej książce zatytułowanej „Śladami gąsienic Pierwszej Dywizji Pancernej" odnotowuje:

Strzał Sołtysa [nazwisko] był trafny. Czołg płonie jak pochodnia. Że załoga z niego nie wyskoczyła, to nieważne, bo w tym samym czasie wstrząsające wrażenie robi inna scena. Strzelec podhalański, któremu ten czołg najechał na nogę, żywcem piecze się na wolnym ogniu, przykuty do ziemi.

Co dzisiaj mówi nam śmierć żołnierzy gen. Stanisława Maczka?

Stoimy w miejscu uświęconym ofiarą życia czterech polskich żołnierzy. Jest z Nimi Ukrzyżowany, bo droga do Wolności wiodła – i wiedzie – przez Krzyż. Oni o tym wiedzieli i doskonale to rozumieli – rozumem serca i umysłu. Nie zawahali się pójść za jego głosem.

Romana Obrocka
Blendecques, 5.09.2024

KAJETAN MANUGIEWICZ

Dzieje rodziny Moszoro

WYDARZENIA | Jeszcze do 15 listopada w Muzeum Niepodległości w Warszawie można oglądać wystawę „Droga i dziedzictwo. Dzieje rodziny Moszoro / *Camino y Legado. Historia de la Familia Moszoro*".

Ekspozycja powstała w oparciu kolekcję pamiątek rodzinnych i dokumentów przekazaną w 2023 r. do Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w ramach projektu Archiwum Pełne Pamięci. Ciekawe eksponaty dopełnia wspaniała jak zawsze aranżacja Jarosława Kłaputa.

Uroczysty wernisaż odbył się 4 września. Na to wyjątkowe wydarzenie stawiły się trzy pokolenia rodu Moszorów, głównie z Argentyny, na czele z braćmi Antonim, Bartłomiejem i mieszkającym w Polsce ks. Stefanem Moszoro-Dąbrowskim.

Okolicznościowe przemówienia wygłosili: prezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Karol Nawrocki, dyrektor Muzeum Niepodległości dr Tadeusz Skoczek, ambasador Republiki Argentyny w Polsce Alicia Irene Falkowski oraz główna kuratorka wystawy, dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk, która na koniec dziękowała wszystkim zaangażowanym w powstanie ekspozycji, również Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich za udostępnienie materiałów pozostających w zasobach Archiwum Fundacji.

Wysłuchano niezwykle wzruszającej wypowiedzi przedstawiciela rodziny, Bartłomieja Moszoro, konsula honorowego Rzeczypospolitej Polskiej w Rosario w Argentynie, który podziękował za przygotowanie wystawy i podkreślił, że ekspozycja jest wyrazem hołdu dla jego rodziców, ale też dla całego pokolenia Polaków, którzy dali przykład honoru i bohaterstwa, ale zostali pozostawieni własnemu losowi i po zakończeniu wojny musieli budować nowe życie na emigracji.

Wernisaż uświetnił występ Damiana Wilmy, śpiewaka operowego oraz duetu VIO-DION DUO – Malwiny i Krzysztofa Lutrzykowskich. Utwory dobrano w ten sposób, by ilustrowały drogę rodziny Moszoro z przedwojennego Lwowa do Argentyny. Po koncercie zgromadzonych gości po ekspozycji oprowadzały jej kuratorki: Marzena Kruk, Agnieszka Sodel i dr Justyna Staroń.

„Głównymi bohaterami wystawy są: Kazimierz Moszoro, absolwent Politechniki Lwowskiej, działacz Młodzieży Wszechpolskiej, żołnierz Wojska Polskiego i Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, oraz jego żona, Ludmiła z Dąbrowskich, harcerka, studentka Uniwersytetu Jana Kazimierza, zaangażowana w konspiracyjną działalność w podziemiu związanym z ruchem narodowym, więźniarka KL Auschwitz i KL Ravensbrück.

Kazimierz i Ludmiła, obydwoje pochodzący z rodzin o silnych tradycjach patriotycznych i religijnych, w obliczu sowieckiej okupacji kraju podjęli trudną decyzję o emigracji. Na swoją drugą ojczyznę wybrali Argentynę. Pozostając na obczyźnie, aktywnie działali w środowisku polonijnym w Rosario, kultywując polski język i tradycje, a wartości patriotyczne przekazali swoim dzieciom: córce Julii Barbarze oraz synom: Antoniemu Romanowi, Bartłomiejowi Stanisławowi i Stefanowi Aleksandrowi" – czytamy na stronie internetowej IPN.

Wystawie towarzyszy cykl spotkań otwartych, połączonych z kuratorskim oprowadzaniem. Pierwsze z nich, z udziałem braci: Bartłomieja Moszoro i ks. Stefana Moszoro-Dąbrowskiego, wikariusza regionalnego Prałatury Personalnej Opus Dei w Regionie Europa Środkowo-Północna, odbyło się 30 września. Bracia opowiadali o wojennych peregrynacjach swoich rodziców, dorastaniu w patriotycznym domu w Argentynie oraz ormiańsko-kresowych korzeniach rodu.

mot, su

PODCZAS OTWARCIA WYSTAWY, OD LEWEJ: MARZENA KRUK, BARTŁOMIEJ MOSZORO, ANTONI MOSZORO I KS. STEFAN MOSZORO-DĄBROWSKI. MÓWI JAROSŁAW KŁAPUT. FOT. IPN

22.04.1946, BLENDECQUES, KALWARIA. ODSŁONIĘCIE MEMORIAŁU, W CZASIE GDY BURMISTRZEM BLENDECQUES BYŁA PANI LEBORGNE, JEDNOCZEŚNIE PRZEWODNICZĄCA KOMITETU ORGANIZACYJNEGO. W ARCHIWUM URZĘDU MIEJSKIEGO BLENDECQUES ZNAJDUJE SIĘ PEŁNA DOKUMENTACJA TEGO WYDARZENIA. JEDNO Z PISM SYGNOWANE JEST PRZEZ FELIKSA CHICZEWSKIEGO (NA GÓRNYM PRAWYM ZDJĘCIU), KONSULA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W LILLE. TO NIEZWYKLE INTERESUJĄCA POSTAĆ. POLSKI URZĘDNIK KONSULARNY, DYPLOMATA. PEŁNIĄC M. IN. FUNKCJĘ KONSULA W LIPSKU, ODEGRAŁ NIEBAGATELNĄ ROLĘ W POLENAKTION (1938). W OBLICZU PRZEŚladowań OBYWATELI POLSKICH POCHODZENIA ŻYDOWSKIEGO W RAMACH NIEMIECKIEJ POLENAKTION I NOCY KRYSZTAŁOWEJ UDZIELIŁ SCHRONIENIA OKOŁO 1300 ŻYDOM W PLACÓWCE KONSULARNEJ. REŻYSER JACEK KUBIAK ZREALIZOWAŁ WSPÓŁCZEŚNIE FILM DOKUMENTALNY „ZAPOMNIANY SPRAWIEDLIWY KONSUL FELIKS CHICZEWSKI 1889-1972" (2016). FOT. ZE ZBIORÓW ROBERTA MAECKERA

Axentowicz. W 165. rocznicę urodzin artysty

WYDARZENIA | Konferencja naukowa pod tym tytułem odbyła się 13 września w Kasztelu w Szymbarku – Oddziale Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach, gdzie przechowywana jest spuścizna po Teodorze Axentowiczu (1859-1938). W marcu br. zaś otwarto pierwszą w Polsce stałą ekspozycję poświęconą twórczości wybitnego artysty pochodzenia ormiańskiego.

Na konferencji zorganizowanej w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa zaprezentowano cztery referaty; dwa dotyczyły tła historycznego oraz rodowodu artysty, pozostałe omawiały działalność artystyczną Axentowicza oraz jego kolekcję. Profesor Krzysztof Stopka przedstawił kontekst historyczny Ormian polskich. Wspomniał o korzeniach sięgających czasów starożytnych, kulturze, języku, wskazał na mobilność Ormian i funkcjonowanie poza terytorium etnicznym. Prześledził fale osadnictwa, które doprowadziły do powstania diaspory ormiańskiej w Polsce. Wreszcie scharakteryzował aktywność Ormian w handlu, kulturze, sztuce, jak również zmiany zachodzące w społeczności Ormian polskich na przestrzeni kilku stuleci.

Z ormiańskiego rodu

Profesor Andrzej Zięba opowiedział o ormiańskiej rodzinie Axentowiczów – antenatach artysty. Jego nazwisko wywodzi się od popularnego niegdyś imienia Axent. W okresie staropolskim bowiem nazwiska tworzono od patronimików, czyli od imienia ojca. W ten sposób syn Axenta stawał się Axentowiczem. Profesor Zięba wspomniał o trudnościach, jakie napotkał w badaniach genealogicznych. Otóż różne rodziny, niespokrewnione ze sobą, posługiwały się tym samym nazwiskiem. Docieranie do prawdy historycznej nie ułatwiają też utrwalone w literaturze przekazy legendarne, niemające wiele wspólnego z rzeczywistymi wydarzeniami. Udało się ustalić, że rodzina przyszłego malarza przybyła do Polski prawdopodobnie z Mołdawii w XVIII w. O jego przodkach dane źródłowe są jednak dość skąpe. Więcej informacji biograficznych udało się zebrać na temat Deodata Axentowicza – ojca Teodora, który był urzędnikiem sądowym. Przed laty wnuk malarza Adam Kieniewicz opracował rozległe drzewo genealogiczne, co potwierdza, że rodzina Axentowiczów była bardzo liczna i z pewnością zasługuje na osobne, wnikliwe opracowanie.

Urszula Kozakowska-Zaucha z Muzeum Narodowego w Krakowie skupiła się na portretach pędzla Teodora Axentowicza. Szereg z nich powstało podczas pobytu artysty w Paryżu, gdzie doskonalił on swój warsztat malarski w pracowni słynnego Carolusa-Durana. Artysta był wziętym portrecistą, szybko zyskał uznanie w kręgu paryskich elit i krytyków sztuki. Już w okresie paryskim dostrzeżono u niego śmiały pędzel i odwagę malarską. Zasłynął z portretowania kobiet, potrafił ukazać nie tylko wdzięk i urok kobiecego piękna, lecz – jak dowiadujemy się z referatu – starał się oddać charakter modelki. Kobiety na jego obrazach są często zadumane i sentymentalne, bez uśmiechu; artysta koncentrował się na oczach i innych detalach. Kozakowska-Zaucha porównała jego portrety z dziełami innych artystów, wskazując źródła inspiracji. Axentowicz obficie czerpał z twórczości współczesnego mu francuskiego portrecisty Johna Singera Sargenta. Znacznie rzadziej portretował mężczyzn, przy tym wzorował się na pracach Jamesa Whistlera – innego współczesnego mu malarza. W malarstwie Axentowicza można dostrzec także pewien rodzaj wrażliwości estetycznej właściwej dla sztuki japońskiej. W kolekcji gorlickiego muzeum znalazło się kilka prac z okresu jego pobytu w Paryżu, m.in. „Portret Cypriana Godebskiego", u którego zbierała się śmietanka towarzyska i artystyczna miasta. To tam Axentowicz poznał światowego formatu aktorkę teatralną Sarah Bernhardt, którą również sportretował. Z późniejszego okresu pochodzi „Portret żony artysty w balowej sukni" oraz szereg wizerunków dzieci malarza. Wszystkie wymienione prace można zobaczyć na ekspozycji w Szymbarku.

JEDEN Z REFERATÓW WYGŁOSIŁ PROF. KRZYSZTOF STOPKA (MUZEUM UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO). PODCZAS KONFERENCJI WYSTĄPILI RÓWNIEŻ: PROF. ANDRZEJ A. ZIĘBA (FUNDACJA NA RZECZ WSPIERANIA BADAŃ ARMENISTYCZNYCH IM. MESROPA MASZTOCA), ADRIANNA NAPIÓRKOWSKA-BEK (MUZEUM DWORY KARWACJANÓW I GŁADYSZÓW W GORLICACH) ORAZ URSZULA KOZAKOWSKA-ZAUCHA (MUZEUM NARODOWE W KRAKOWIE). FOT. BARBARA ZASOWSKA/MUZEUM – DWORY KARWACJANÓW I GŁADYSZÓW W GORLICACH

Zbiór przetrwał szczęśliwie II wojnę światową, kiedy groziła mu dekompletacja, a nawet zniszczenie. Tego roku, 2 marca, w Kasztelu w Szymbarku, dawnej siedzibie rodu Gładyszów, doszło do oficjalnego przekazania kolekcji artysty i otwarcia wystawy „Axentowicz. Dziedzictwo artysty". Kolekcja została zakupiona od spadkobierców, a częściowo przyjęta w depozyt, w ubiegłym i obecnym roku. Dzieła malarskie i pamiątki po Axentowiczu wyeksponowano w dwóch pomieszczeniach na parterze. W jednym z nich zaaranżowano wystrój wnętrza mieszkania malarza z wykorzystaniem oryginalnych sprzętów, którymi posługiwał się na co dzień, oraz pamiątek rodzinnych.

Dzieła i pamiątki

Kolekcja składa się z 74 artefaktów i przedstawia się imponująco. Oprócz prac artysty: obrazów olejnych, pasteli i szkiców, rodzina przekazała obiekty stanowiące wyposażenie mieszkania Teodora Axentowicza, w tym liczne meble: serwantkę, w której artysta eksponował ceramiczne naczynia i pamiątki z podróży, komodę do przechowywania prac, stolik z salonu, lustro i wiele innych. Ponadto wymienić należy porcelanę, bibeloty, elementy garderoby, kilka parasoli Izy z Giełgudów Axentowiczowej – żony Teodora, oraz pokaźny zbiór farb, pędzli i przyborów malarskich. Wiele z tych przedmiotów można rozpoznać na archiwalnych fotografiach oraz pracach artysty, gdyż niektóre z nich (np. osobiste, takie jak chociażby świadectwa szkolne, odręczne notatki artysty, życzenia z okazji ślubu, m.in. od Henryka Sienkiewicza, oraz pokaźny zbiór listów. Wśród korespondentów Axentowicza dominują czołowe postaci ze środowiska artystycznego: Leon Wyczółkowski, Olga Boznańska, Jacek Malczewski, Wojciech Kossak i inni. Głównym wyzwaniem dla pracowników muzeum jest opracowanie kolekcji artysty zarówno muzealiów, jak i dokumentów archiwalnych. Prace sukcesywnie postępują, gdyż w stosunkowo krótkim czasie odrestaurowano trzy eksponaty: dwa fotele oraz figurkę złotego orła.

Wieloletni projekt

Konferencja w Szymbarku była ciekawym wydarzeniem naukowo-kulturalnym. Oprócz promocji zbiorów muzealnych zaprezentowano również wyniki dotychczasowych badań naukowych prowadzonych w kontekście działalności artystycznej Teodora Axentowicza. Obok Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach współorganizatorami wydarzenia były dwie krakowskie instytucje: Ormiańskie Towarzystwo Kulturalne oraz Fundacja na rzecz Wspierania Badań Armenistycznych im. Mesropa Masztoca. Konferencję objęła patronatem honorowym Iwona Gibas – członek zarządu Województwa Małopolskiego, której list do uczestników odczytano na początku spotkania. Uroczystość zgromadziła kilkadziesiąt osób, w tym liczną młodzież z Liceum im. Marcina Kromera w Gorlicach. Po wykładach odbył się wernisaż wystawy poplenerowej „Urodzinowy plener u Axentowicza". Autorami prac są uczestnicy grupy Malarnia z Gorlickiego Centrum Kultury.

Konferencja zainaugurowała wieloletni projekt badawczy mający na celu opracowanie dziedzictwa artystycznego i spuścizny rękopiśmiennej Teodora Axentowicza. Jego celem jest – jak mówi dyrektor muzeum Katarzyna Szepieniec – promowanie i upowszechnianie kolekcji o nadzwyczajnej wartości narodowej, historycznej i kulturowej. Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach planuje zorganizowanie centrum badań nad życiem i twórczością Teodora Axentowicza. Najpilniejsze zadania stanowią: opracowanie kolekcji, uporządkowanie spuścizny rękopiśmiennej, konserwacja wybranych obiektów oraz wydanie katalogu obiektów muzealnych. Ponadto zaplanowano wystawy tematyczne, konferencje naukowe, ogólnopolski konkurs plastyczny, plener dla artystów sztuk pięknych, publikacje naukowe i popularnonaukowe, a w dalszej perspektywie opracowanie obszernej biografii artysty oraz filmu dokumentalnego. Opiekunom zbiorów zależy na podkreśleniu i wyeksponowaniu wątku ormiańskiego w biografii artysty, jak również tematyki ormiańskiej w jego twórczości. Realizacja wspomnianych planów wymaga współpracy z różnymi ośrodkami naukowymi, muzeami i specjalistami: historykami sztuki, muzealnikami, historykami, armenologami, etnologami, konserwatorami. Dlatego podczas konferencji została podpisana umowa o współpracy pomiędzy Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach a Fundacją na rzecz Wspierania Badań Armenistycznych im. Mesropa Masztoca. Wieloletni projekt realizowany będzie w szerszym kontekście historyczno-kulturowym regionu, gdyż od wielu lat aktywność gorlickiego muzeum i jego filii ukierunkowana jest na badania kultury Rusinów Karpackich. Obecna w twórczości Axentowicza tematyka huculska i ormiańska umożliwi pogłębienie badań w zakresie kultur pogranicza. Z niecierpliwością czekamy na kolejne działania muzeum w Gorlicach, zwłaszcza zapowiedzianą publikację pokonferencyjną.

dr Tomasz Krzyżowski

STAŁA EKSPOZYCJA POŚWIĘCONA TEODOROWI AXENTOWICZOWI W KASZTELU W SZYMBARKU – ODDZIALE MUZEUM DWORY KARWACJANÓW I GŁADYSZÓW W GORLICACH. FOT. MACIEJ LEWEK/MUZEUM – DWORY KARWACJANÓW I GŁADYSZÓW W GORLICACH

III Festiwal Kultury Ormiańskiej

GRIGOR ARAKELIAN, KOMPOZYTOR, DYRYGENT, WIRTUOZ WIOLI ORMIAŃSKIEJ. FOT. ORMIAŃSKO-POLSKI KOMITET SPOŁECZNY/FACEBOOK

Światowa prapremiera „Psalmów pokutnych" Grigora Arakeliana, skomponowanych do hymnów Mesropa Masztoca, odbyła się 5 października w archikatedrze Chrystusa Króla w Katowicach w ramach III Festiwalu Kultury Ormiańskiej. Pod batutą kompozytora wystąpili artyści Śląskiej Orkiestry Kameralnej oraz zabrzańskiego chóru Resonans Con Tutti. Koncert, zorganizowany z okazji 33. rocznicy niepodległości Armenii, poprzedziła ekumeniczna modlitwa za Polskę i Armenię pod przewodnictwem abp. Adriana Galbasa, metropolity katowickiego, oraz bp. Markosa Howhannisana, prymasa Apostolskiego Kościoła Ormiańskiego w Polsce. W wydarzeniu uczestniczyli ambasador Armenii Aleksander Arzoumanian oraz przedstawiciele władz województwa śląskiego. Organizatorem wydarzenia był Ormańsko-Polski Komitet Społeczny i Archidiecezja Katowicka.

red

Szaty ze Skarbnicy

Wystąpienie dwóch konserwatorek Ewy Soszko-Dziwisińskiej i Małgorzaty Podkańskiej, które opowiedziały o szatach liturgicznych w Skarbnicy Polskich Ormian i roli historycznej Ormian w tworzeniu tego wyjątkowego dziedzictwa, stanowiło jeden z punktów konferencji naukowej „Troska o zachowanie dziedzictwa historycznego i artystycznego Kościoła", która odbywała się w Tarnowie w dniach 16-18 września. W murach gościnnego Wyższego Seminarium Duchownego obradowali konserwatorzy zabytków, historycy, kustosze i muzealnicy.

red

Dni Ormiańskie w Gdańsku

WYDARZENIA | Od wręczenia Gagikowi Parsamianowi – z okazji 30-lecia działalności twórczej – Nagrody Prezydenta Miasta Gdańska w Dziedzinie Kultury rozpoczęły się w Gdańsku Dni Ormiańskie.

Od 11 sierpnia siedziba Związku Ormiańskiego przy ul. Mariackiej po raz kolejny przeżywała oblężenie. Tego dnia nastąpiło otwarcie wystawy fotograficznej „Z życia Arshile'a Gorky'ego", której towarzyszył wykład krytyka sztuki dr Romana Nieczyporowskiego oraz występ grającej na duduku Aleksandry Sowy, a także tradycyjny ormiański poczęstunek.

Następnego dnia miał miejsce wykład prof. Katarzyny Rozmarynowskiej „Ogród ormiański w Gdańsku". Prelegentka, która jest autorką wspaniałej monografii „Ogrody odchodzące…? Z dziejów gdańskiej zieleni publicznej 1708-1945", mówiła o ogrodzie należącym na początku XIX w. do ormiańskiego kupca Johanna Schahnasjana. Bardzo zaniedbane pozostałości tego założenia istnieją do dziś.

W siódmą rocznicę otwarcia siedziby Związku Ormiańskiego, 13 sierpnia, odbyło się spotkanie jubileuszowe połączone z przedstawieniem sprawozdania z ostatniego roku działalności. Zaś 14 sierpnia zorganizowano w Domu Ormiańskim dzień otwarty, który dawał okazję, by zwiedzić wystawę fotograficzną i porozmawiać z dyżurującymi członkami związku o Armenii i Ormianach. Wśród gości, którzy przybyli w tym roku na Dni Ormiańskie, był m.in. prof. Pharaon Mirzoyan. były dyrektor Galerii Narodowej w Erywaniu.

Na zakończenie Dni Ormiańskich, 15 sierpnia, w Uroczystość Wniebowzięcia Matki Bożej, w kościele Świętych Piotra i Pawła w Gdańsku, w sanktuarium Matki Bożej Łaskawej, tradycyjnie sprawowana była Msza Święta w obrządku ormiańskim, której przewodniczył proboszcz, ks. prałat Cezary Annusewicz, połączona z tradycją święcenia ziół i winogron. Po liturgii uroczyście otwarte zostało Muzeum Ormiańsko-Parafialne, urządzone w specjalnie zaadaptowanych pomieszczeniach nad zakrystią, odnowionych po pożarze poddasza w 2020 r.

– Ksiądz Kazimierz Filipiak przybył do Gdańska nie tylko z cudownym obrazem Matki Bożej Łaskawej, ale też ogromnym wyposażeniem kościoła ormiańskiego w Stanisławowie – mówił ks. Annusewicz, pomysłodawca i organizator muzeum. Na wystawie oglądać można m.in. ornaty, monstrancje, krzyże ołtarzowe, feretron Matki Bożej Łaskawej, formy do wypieku hostii, świeczniki czy wiekowy kufer podróżny.

Do muzeum wchodzi się przez piękne, stare, przeszklone drzwi przeniesione z dawnej kaplicy Matki Bożej Łaskawej ks. Kazimierza Filipiaka. Ekspozycja zaaranżowana została i przygotowana przez Arpine i Gagika Parsamianów, Wiktorię i Noraira Ter-Grigorianów oraz Helenę i Tadeusza Serockich.

Muzeum można zwiedzać po każdej Mszy św. Wejście do sal ekspozycyjnych znajduje się w zakrystii. Ksiądz Annusewicz myśl już o przygotowaniu specjalnego folderu informacyjnego oraz zapowiada udział w przyszłorocznej Nocy Muzeów.

Przypomnijmy, że wiele elementów używanego współcześnie wyposażenia kościoła Świętych Piotra i Pawła – jak krzyż ołtarzowy, gabloty z wotami, droga krzyżowa, klęcznik – również pochodzi z ormiańskiej świątyni ze Stanisławowa. W specjalnej gablocie prezentowany jest ornat oraz paramenty liturgiczne używane w 1937 r. podczas uroczystości koronacyjnych obrazu Matki Bożej Łaskawej. W kościele podziwiać można też obraz „Chrzest króla Armenii przez św. Grzegorza Oświeciciela", autorstwa Teodora Axentowicza.

KS. CEZARY ANNUSEWICZ UROCZYŚCIE OTWIERA MUZEUM. FOT. WŁADYSŁAW DEŃCA

Dni Ormiańskie to nie jedyne atrakcje, jakie miały miejsce w ostatnich miesiącach w Gdańsku. W lipcu w Domu Ormiańskim odbyła się wystawa 10/10 Leonarda Franciszka Berendta, we wrześniu zaś „Ulica Mariacka oczami Czesława Tumielewicza" oraz spotkanie twórcze dzieci z profesorem. Z kolei w październiku Związek Ormiański w Gdańsku organizuje doroczny plener malarski „Most Kultury Polska – Armenia", a w listopadzie zaplanowana jest wystawa poplenerowa.

Sylwia Uryga

Dzień Jana Walerego Jędrzejewicza w Płońsku

WYDARZENIA | Podczas tegorocznych Dni Patrona Miasta (św. Michała Archanioła), które odbywają się w Płońsku pod koniec września, mieszkańcy mieli okazję wziąć udział w finale XII edycji Nagrody im. Jana Jędrzejewicza.

Nagroda, będąca wspólną inicjatywą Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN, Kasy im. Józefa Mianowskiego – Fundacji Popierania Nauki, oraz Burmistrza i Rady Miejskiej w Płońsku, jest przyznawana autorowi najlepszej polskojęzycznej książki poświęconej historii nauki i techniki. Pomysłodawcą wyróżnienia jest prof. dr hab. Jarosław Włodarczyk, historyk astronomii i autor znakomitych opracowań z tej dziedziny. Tradycyjnie już wręczenie nagrody odbyło się w sali kinowo-widowiskowej Miejskiego Centrum Kultury w Płońsku. W tym roku uroczystości miały wyjątkowy charakter, a przygotowany przez organizatorów program obfitował w ciekawe wydarzenia.

Patronem nagrody jest lekarz i astronom Jan Walery Jędrzejewicz (1835-1887). Urodził się i dorastał w Warszawie. W latach 1856-1861 studiował medycynę w Moskwie, a w 1862 r. osiadł w Płońsku, gdzie w latach 1872-1875 wybudował prywatne obserwatorium astronomiczne. Aż do przedwczesnej śmierci na tyfus w 1887 r. prowadził tam intensywną pracę naukową, zarówno w zakresie astronomii, jak i meteorologii. Zasłynął przede wszystkim z obserwacji gwiazd podwójnych i komet. W 1886 r. wydał podręcznik do nauki astronomii – „Kosmografię", który odcisnął niezatarte piętno na kilku pokoleniach polskich astronomów.

Uroczystości w Miejskim Centrum Kultury w Płońsku rozpoczął burmistrz Andrzej Pietrasik, wielki orędownik przywrócenia astronomii do Płońska. Następnie dr hab. Radosław Poleski z Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił wykład „Astronomiczne wyzwania dla sztucznej inteligencji". Następnie prof. Jarosław Włodarczyk, przewodniczący kapituły, ogłosił nazwisko laureata tegorocznej Nagrody im. Jana Jędrzejewicza. Otrzymał ją Przemysław Dominas za pracę „Centralna kolej transandyjska Callao – Lima – La Oroya. Dzieło polskiego inżyniera Ernesta Malinowskiego" (Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź 2023). Wyróżnienia otrzymali: Marian Chachaj („Mikołaj Kopernik. Czasy studenckie. Kraków, Bolonia, Rzym, Padwa i Ferrara (1491–1503)", Miejsca – Ludzie – Książki, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2023); Piotr Hübner („Encyklopedia Płońska i burmistrza Płońska, a także happening patriotyczny w wykonaniu uczniów Szkoły Podstawowej nr 2 w Płońsku im. Jana Walerego Jędrzejewicza.

Ostatnim wydarzeniem tego dnia była wizyta gości i finalistów nagrody w Planetarium i Obserwatorium Astronomicznym w Płońsku. Goście zobaczyli film w technologii 3D, mieli okazję również obejrzeć w obserwatorium plamy i inne zjawiska na powierzchni Słońca, a także dokonać pomiaru na zegarze słonecznym. Po obiekcie zostali oprowadzeni przez Sylwię Krzemińską i Adama Derdzikowskiego. Odwiedzili również dworzec kolejowy, który właśnie jest przygotowywany do nowej roli – Muzeum Ziemi Płońskiej oraz siedziby Pracowni Dokumentacji Dziejów Miasta Płońska im. Mirosławy Krysiak.

ODSŁONIĘCIE MURALU Z UDZIAŁEM UCZNIÓW ZE SZKOŁY PODSTAWOWEJ NR 2. FOT. MCK PŁOŃSK

30 września był z pewnością dniem, kiedy Płońsk pokazał się z wyjątkowo pozytywnej strony – miasta ceniącego kulturę i własną historię. Zapraszamy Państwa do odwiedzenia naszego małego niezwykłego miasta!

Więcej na: https://planetariumplonsk.pl/; https://khnit.pan.pl/nagroda-im-jana-jedrzejewicza

Adam Derdzikowski

Jan Jędrzejewicz będzie wspomniany na wystawie czasowej organizowanej przez Fundację Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich, na której zaprezentowane zostaną różne postacie z rodziny Jędrzejewiczów-Jędrzejewiczów. Planowany termin otwarcia ekspozycji: 24 listopada 2024 r.

To już 15 lat!

ROCZNICA | Oddając w Państwa ręce 60. numer „Awedisu", obchodzimy jednocześnie 15-lecie działalności naszego kwartalnika.

Z wdzięcznością patrzymy na ostatnie 15 lat odkrywania dziejów Ormian w Polsce, nagłaśniania sytuacji społeczno-politycznej w Armenii i Arcachu, śledzenia życia w Diasporze, opowiadania ludzkich historii (zarówno tych sprzed wieków, jak i tych zupełnie współczesnych), relacjonowania setek wydarzeń, zachwycania się ormiańską kulturą i promowania tego wyjątkowego dziedzictwa. Dziękujemy przede wszystkim Wam, drodzy Czytelnicy w Polsce i za granicą, za wierną i uważną lekturę naszego pisma, której dowody niejednokrotnie otrzymywaliśmy w listach i mailach. Jesteśmy wdzięczni za każdą taką wiadomość. Uwagi od Państwa zawsze pomagają rzetelniej wykonywać nasze zadania, a słowa otuchy i zachęty niejednokrotnie dodawały nam skrzydeł, motywując do dalszej pracy. Wierzymy, że zostaną Państwo z nami przez kolejne lata.

Pragniemy również serdecznie podziękować gronu świetnych autorów, którzy gościli przez te 15 lat na naszych łamach, dzieląc się swoją wiedzą i pisarskim talentem. Gdyby chcieć wymienić wszystkich, lista byłaby bardzo długa i znalazłyby się na niej nazwiska najwyższej klasy naukowców czy komentatorów życia społeczno-politycznego. Dziękujemy Państwu i liczymy na dalszą współpracę, jednocześnie przypominając, że nasze łamy są zawsze otwarte dla nowych piór.

Dziękujemy również twórcom fotografii i ilustracji, wykonawcom tłumaczeń, korekty, składu czy dystrybucji czasopisma, jak również tego, co zupełnie dla Czytelników niewidoczne a niezbędne – całej żmudnej papierkowej roboty.

Słowa wdzięczności kierujemy także do – nieustanie wspierających nas – rozsianych w całej Polsce organizacji ormiańskich oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, które od początku konsekwentnie finansuje wydawanie „Awedisu".

Pierwszy numer naszego kwartalnika, towarzyszący warszawskiemu wernisażowi wystawy „Z widokiem na Ararat. Losy Ormian w Polsce" – wspólnemu przedsięwzięciu Domu Spotkań z Historią oraz Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich – ukazał się jesienią 2009 r. Od tego czasu wiele się zmieniło. Dorasta kolejne pokolenie polskich Ormian, pożegnaliśmy też kilka znaczących dla naszej społeczności postaci. Panorama organizacji ormiańskich również wygląda

SYLWIA URYGA, REDAKTOR NACZELNA. FOT. WŁADYSŁAW DEŃCA

nieco inaczej niż 15 lat temu. Cały czas staramy się nadążać za tymi zmianami.

Ewolucję przeszedł też obieg informacji wewnątrz społeczności ormiańskiej w Polsce. Kiedy rodził się „Awedis", szwankował międzyregionalny przepływ wiadomości pomiędzy organizacjami ormiańskimi, a przez to wzajemna współpraca i wymiana myśli. Dziś rozwinięte media społecznościowe w znacznym stopniu rozwiązują ten problem. Ale jednocześnie w natłoku informacji i gąszczu internetowych algorytmów bardzo łatwo jakieś fakty przeoczyć. Dlatego staramy się skrzętnie odnotowywać i porządkować te wiadomości, aby nic Wam, drodzy Czytelnicy, z bogatego ormiańskiego życia nie umknęło. Stajemy się tym samym swoistą kroniką kolejnych lat trwania społeczności ormiańskiej w Polsce.

W artykule wstępnym do pierwszego numeru „Awedisu" zaznaczono, że kwartalnik ma stanowić „współczesny ormiański areopag, łączący tradycję z nowoczesnością i zbliżający różne środowiska w obrębie naszej społeczności. (…) Jest to pismo o profilu społeczno-kulturalnym, bardziej odpowiednim dla jego fundamentalnego celu – budowania jedności, ponad barierami językowymi, kulturowymi i historycznymi, przy jednoczesnym poszanowaniu odrębności".

Pozostajemy wierni temu zadaniu.

Redakcja

Ważne adresy i telefony

AMBASADA REPUBLIKI ARMENII W POLSCE
Ambasador: JE Aleksander Arzumanian
kontakt:
ul. Bekasów 50, 02-803 Warszawa
tel. (+48) 22 899 09 40-42
fax (+48) 22 899 09 35
e-mail: armpolandembassy@mfa.am
godziny pracy: pn.–pt. 9.00–18.00

PRZEDSTAWICIEL MNIEJSZOŚCI ORMIAŃSKIEJ W KOMISJI WSPÓLNEJ RZĄDU I MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH
Hraczja Bojadżjan
kontakt:
e-mail: sekretariat.ormianie@gmail.com

SZKÓŁKI ORMIAŃSKIE

Gdańsk
kontakt: mgr Gajane Hakopian
mgr Aszchen Simonian
tel. (+48) 500 062 065
miejsce zajęć: Szkoła Podstawowa nr 58, ul. Skarpowa 3, 80-145 Gdańsk

Kraków
kontakt: dr Gohar Chaczatrian
tel. (+48) 600 402 169
e-mail: gohar.khachatryan@gmail.com
http://www.szkola.armenia.pl
miejsce zajęć: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, ul. Rajska 1, II piętro, 31-124 Kraków

Łódź
kontakt: Nune Howannisjan
tel. (+48) 536 808 707
e-mail: nairi.lodz@gmail.com
www.facebook.com/nairi.lodz
miejsce zajęć: Ormiańskie Centrum Edukacyjno-Kulturowe „Nairi", ul. Piotrkowska 238, Łódź

Warszawa – Płock
kontakt: mgr Margarita Jeremian
tel. (+48) 601 068 368
e-mail: maga379@wp.pl
miejsca zajęć: Szkoła Podstawowa nr 210, ul. Karmelicka 13, 00-163 Warszawa
Szkoła Podstawowa nr 1
Pasaż Vuka Karadzica 1, 09-400 Płock

Wrocław
kontakt: Ruzan Geworgian
tel. (+48) 501 122 726
miejsce zajęć: Centrum Kultury Ormian i Biblioteka przy Towarzystwie Ormian Polskich, ul. Kościuszki 37AB, Wrocław

DUSZPASTERZE

Kościół katolicki obrządku ormiańskiego www.ordynariat.ormianie.pl

Ks. Cezary Annusewicz – proboszcz ormiańskokatolickiej **parafii północnej** z siedzibą w Gdańsku
kontakt:
Rzymskokatolicka parafia Świętych Piotra i Pawła, ul. Żabi Kruk 3
80-822 Gdańsk, tel. (+48) 58 301 99 77
e-mail: cezary.annusewicz@wp.pl
http://www.piotripawel.diecezja.gda.pl

Ks. Józef Naumowicz – duszpasterz ormiańskokatolickiej **parafii centralnej** z siedzibą w Warszawie i administrator **parafii południowej** z siedzibą w Gliwicach
kontakt:
e-mail: jozef.naumowicz@ormianie.pl
www.facebook.com/Kosciolormianskokatolicki/

Apostolski Kościół Ormiański

o. Minas Hachwerdian – duszpasterz Apostolskiego Kościoła Ormiańskiego
kontakt:
FB: Ormiański Kościół Apostolski w Polsce / Հայ Առաքելական Եկեղեցի Լեհաստանում

TŁUMACZE PRZYSIĘGLI JĘZYKA ORMIAŃSKIEGO

dr Hajk Howannisjan
(Hayk Hovhannisyan)
kontakt:
ul. Radzikowskiego 77A/10
31-315 Kraków
tel. (+48) 886 886 609
e-mail: kancelaria@tlumacz-ormianski.pl
http://www.tlumacz-ormianski.pl

mgr Lilit Karapetian
kontakt:
ul. Grzymalitów 1B m. 3
03-141 Warszawa
tel. (+48) 691 107 304
e-mail: lilit.karapetyan@wp.pl

mgr Margarita Jeremian
kontakt:
ul. Jana Krysta 8 m. 30
01-112 Warszawa
tel. (+48) 601 068 368
e-mail: maga379@wp.pl

URZĄD DS. CUDZOZIEMCÓW
kontakt:
ul. Taborowa 33, 02-699 Warszawa
tel. (+48) 47 721 76 75
https://www.gov.pl/web/udsc

ԼԵՀԱՍՏԱՆՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ
Դեսպան՝ ՆԳ Ալեքսանդր Արզումանյան
Բելկասովի փող. 50, 02-803 Վարշավա,
հեռ.՝ (+48) 22 899 09 40-42
ֆաքս (+48) 22 899 09 35
էլ. փոստ՝ armpolandembassy@mfa.am
աշխատանքային ժամերը՝ երկ.-ուրբ. 9.00-18.00

ԼՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ և ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒ ԷԹՆԻԿԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՂ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՒՄ ՀԱՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
Հրաչյա Բոյաջյան
կապ՝
էլ. փոստ՝ sekretariat.ormianie@gmail.com

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Գդանսկ
կապ՝
մագիստրոս Գայանե Հակոբյան
մագիստրոս Աշխեն Սիմոնյան
հեռ.՝ (+48) 500 062 065
պարապմունքների վայրը՝ Թիվ 58 հիմնական դպրոց, Սկարպովա փող. 3, 80-145 Գդանսկ

Կրակով
կապ՝
դոկտոր Գոհար Խաչատրյան
հեռ.՝ (+48) 600 402 169
էլ. փոստ՝ gohar.khachatryan@gmail.com
http://www.szkola.armenia.pl
պարապմունքների վայրը՝ Վոյևոդային գրադարան, II հարկ, Ռայսկա փող. 1, 31-124 Կրակով

Լոձ
կապ՝
Նունե Հովհաննիսյան
հեռ.՝ (+48) 536 808 707
էլ. փոստ՝ nairi.lodz@gmail.com
www.facebook.com/nairi.lodz
պարապմունքների վայրը՝ «Նաիրի» հայկական կրթամշակութային, կենտ-րոն, Պիոտրկովսկա փող. 238, Լոձ

Վարշավա – Պլոցկ
կապ՝
մագիստրոս Մարգարիտա Երեմյան
հեռ.՝ (+48) 601 068 368
էլ. փոստ՝ maga379@wp.pl
պարապմունքների վայրը՝ Թիվ 210 հիմնական դպրոց, Կարմելիցկա փող. 13, 00-163 Վարշավա: Թիվ 1 հիմնական դպրոց, Պասաժ Վուկա Կարաջիճիա փող. 1, 09-400 Պլոցկ

Վրոցլավ
կապ՝
Ռուզան Գևորգյան
հեռ.՝ (+48) 501 122 726
պարապմունքների վայրը՝ Լեհահայոց Միության կից Հայկական Մշակույթի Կենտրոն և Գրադարան
Կոստյուշկի փող. 37AB, Վրոցլավ

ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ

Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցի www.ordynariat.ormianie.pl
Հ. Ցեզարի Աննուսևիչ
Ժողովրդապետ Հայ Կաթողիկէ **Հյուսիսային Ժողովրդապետութիւնը**
նստավայրը՝ Գդանսկ
կապ՝
Սուրբ Պողոս և Պետրոս Հռոմեակաթոլիկ եկեղեցական ծուխ
Ժաքի Կրուկ փող. 3, 80-822 Գդանսկ
հեռ.՝ (+48) 58 301 99 77
էլ. փոստ՝ cezary.annusewicz@wp.pl
http://www.piotripawel.diecezja.gda.pl

Հ. Հովսեփ Ծ.Վ. Նաումովիչ
հոգեւոր հովիւ Հայ Կաթողիկէ **Կենտրոնական Ժողովրդապետութիւնը** նստավայրը՝ Վարշավա և կառավարիչ Հայ Կաթողիկէ **Հարաւային Ժողովրդապետութիւնը**
նստավայրը՝ Գլիվիցե
կապ՝
էլ. փոստ՝ jozef.naumowicz@ormianie.pl
www.facebook.com/Kosciolormianskokatolicki/

Հայ Առաքելական Եկեղեցի
Հ. Մինաս Հախվերդյան
Լեհահայոց հոգևոր հովիվ
կապ՝
FB: Ormiański Kościół Apostolski w Polsce / Հայ Առաքելական Եկեղեցի Լեհաստանում

ՀԱՅԵՐԵՆԻ և ԼԵՀԵՐԵՆԻ ԵՐԴԱՅԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐ
դոկտոր Հայկ Հովհաննիսյան
կապ՝
Ռաջիկովսկեգո փող. 77U/10
31-315 Կրակով
հեռ. (+48) 886 886 609
էլ-փոստ՝ kancelaria@tlumacz-ormianski.pl
http://www.tlumacz-ormianski.pl
մագիստրոս Լիլիթ Կարապետյան
կապ՝
Գդիմալիտուվ 1B / 3
03-141 Վարշավա, հեռ. (+48) 691 107 304
էլ. փոստ՝ lilit.karapetyan@wp.pl
մագիստրոս Մարգարիտա Երեմյան կապ՝
Յանա Կրիստա փող. 8/30
01-112 Վարշավա
հեռ. (+48) 601 068 368
էլ. փոստ՝ maga379@wp.pl

ՕՏԱՐԵՐԿՐԱՅԻՆԵՐԻ ՀԱՐԹԵՐՈՎ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ
կապ՝
Տաբորովա փող. 33,
02-699 Վարշավա
հեռ.՝ (+48) 47 721 76 75
https://www.gov.pl/web/udsc

FUNDACJA KULTURY I DZIEDZICTWA ORMIAN POLSKICH

AWEDIS – CZASOPISMO ORMIAŃSKIE. ISSN 2081-450X. NUMER ZAMKNIĘTO 8 X 2024 R. NAKŁAD 1400 EGZ. ADRES REDAKCJI: UL. ŚWIĘTOJERSKA 12, 00-236 WARSZAWA. E-MAIL: AWEDIS@ORMIANIE.PL, REDAKTOR NACZELNY: SYLWIA URYGA (SYLWIA.URYGA@ORMIANIE.PL), REDAKTOR TECHNICZNY I KOREKTA: LIDIA MOLAK. WSPÓŁPRACA: ARMEN ARTWICH, WŁADYSŁAW DEŃCA, HAYK HOVHANNISYAN, BOGDAN KASPROWICZ, JAKUB KOPCZYŃSKI, ROMANA OBROCKA, MARIA OHANOWICZ-TARASIUK, GAGIK PARSAMIAN, TADEUSZ SEROCKI, PROF. ANDRZEJ PISOWICZ, WITOLD REPETOWICZ. ŁAMANIE: MONIKA AGOPSOWICZ; WYDAWCA: FUNDACJA KULTURY I DZIEDZICTWA ORMIAN POLSKICH (FKIDOP) WWW.DZIEDZICTWO.ORMIANIE.PL. ZREALIZOWANO DZIĘKI DOTACJI MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI.
PUBLIKACJA WYRAŻA JEDYNIE POGLĄDY AUTORA/ÓW I NIE MOŻE BYĆ UTOŻSAMIANA Z OFICJALNYM STANOWISKIEM MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI. ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆ ԱՐՏԱՀԱՅՏՈՒՄ Է ՄԻԱՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԻ (ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ) ՏԵՍԱԿԵՏՆԵՐ և ՉԻ ԿԱՐՈՂ ՆՈՒՅՆԱՑՎԵԼ ԽՄԲԻ ԳՈՐԾԵՐԻ և ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ:

W skrócie

ODZYSKANA AKWARELA

Zaginiona w czasie II wojny światowej akwarela „Śmierć ułana" autorstwa Kajetana Stefanowicza powróciła w połowie lipca do zbiorów Zamku Królewskiego na Wawelu. Policja odzyskała pracę po tym, jak została ona wystawiona na aukcji internetowej. Dzieło, pochodzące najprawdopodobniej z 1916 r., przedstawia poległego ułana legionowego, unoszonego do nieba przez dwa anioły. Praca była częścią kolekcji zapisanej w 1927 r. muzeum na Wawelu w testamencie przez Jerzego hr. Mycielskiego. Kajetan Stefanowicz ps. „Soplica" (1886-1920) – Ormianin, malarz, ułan Legionów Polskich, obrońca Lwowa – poległ w wojnie polsko-bolszewickiej. W wawelskich zbiorach znajdują się również dwa rysunki piórkiem do „Pieśni legionisty" (wyd. Lwów 1916) jego autorstwa.

ORMIANIE NA ŚLĄSKU

Kolejny cykl warsztatów „Ormianie na Śląsku", organizowanych przez Instytut Piramowicza rozpoczął się 5 sierpnia warsztatami tkania mikrodywaników ormiańskich, prowadzonymi przez Tanię Sayegh w siedzibie Ołbińskiego Centrum Aktywności Lokalnej we Wrocławiu. Podczas kolejnych odsłon cyklu publiczność miała szansę na spotkanie z tradycyjnymi grami ormiańskimi, muzyką czy poezją ormiańską, a także zapoznania się z wystawą „Polacy ormiańskiego pochodzenia zasłużeni dla polskiej kultury oraz nauki". Instytut Piramowicza aktualnie realizuje też cykl spektakli „Moja iluminacja" oraz „Duch. Król-Avatar. Czyli Słowacki w Metaversum".

ZAPOMNIANI ORMIANIE

Taki tytuł nosił jeden ze spacerów tematycznych, zorganizowanych tego lata przez Centrum Informacji Turystycznej w Piotrkowie Trybunalskim. Przechadzka po mieście w poszukiwaniu śladów Augustynowiczów, Józefowiczów czy Antoniewiczów miała miejsce w sobotę 10 sierpnia. Historia osadnictwa ormiańskiego w Piotrkowie sięga XVII w. Zamożni kupcy, handlujący m.in. skórami i winem, byli posiadaczami kliku piotrkowskich kamienic oraz pełnili ważne funkcje w samorządzie miejskim. Więcej na ten temat można przeczytać w artykule „Zapomniana mniejszość: Ormianie w Piotrkowie Trybunalskim w XVII i XVIII wieku" Marcina Łukasza Majewskiego („Lehahayer. Czasopismo poświęcone dziejom Ormian polskich", nr 3/2015).

Wędrujący festiwal

KULTURA | Pardes Festival – Spotkania z Kulturą Żydowską, to bogate doroczne wydarzenia kulturalne, które odbywają się nieprzerwanie od 2013 r. i opowiadają o wielowiekowym sąsiedztwie chrześcijan i Żydów. Już po raz drugi ten wędrujący festiwal zawitał do Zamościa.

Aleksandra Markiewicz – dyrektorka festiwalu, i Natalia Szczerba – przewodniczka Muzeum Zamojskiego (obie na zdjęciu), oprowadzały po barokowych kamienicach ormiańskich znajdujących się w północnej pierzei Rynku Wielkiego. Kamienice są cztery, wyróżniają się mocnymi kolorami fasad i ornamentyką, od której utworzone są zwyczajowe nazwy: Pod Madonną, Pod Małżeństwem, Pod Aniołem. W tej ostatniej, wzniesionej przez Bartoszewiczów, można podziwiać bogato zdobione wnętrza domu rodzinnego zasobnej ormiańskiej rodziny. W narożnej kamienicy Wilczkowskiej (rodziny Wilczków) mieści się restauracja ormiańska.

Tekst i fot. Jolanta Knap

PO LEWEJ ORGANIZATORKA FESTIWALU – ALEKSANDRA MARKIEWICZ

Bakłażany pani Violi

TRADYCJA | Stali bywalcy spotkań organizowanych przez Fundację Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich na pewno znają panią Violę Khondkarian i jej wspaniałą kuchnię. Zgodziła się zdradzić czytelnikom „Awedisu" dwa swoje przepisy na wyśmienite ormiańskie dania.

Gołąbki w liściach morwy (dla chorych na cukrzycę!)

Składniki: ½ kg mięsa mielonego wieprzowego, 100 gr kaszy gryczanej, 1 cebula, ½ pęczka natki pietruszki, 50 gr pasty pomidorowej, sól, pieprz, liście morwy.

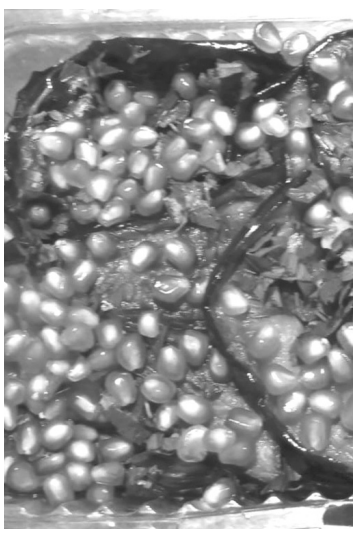
Do mięsa dodać kaszę, posiekaną cebulkę i natkę pietruszki oraz pastę pomidorową. Doprawić solą i pieprzem. Wszystko dokładnie wymieszać i zawijać w liście morwy, jak zwykłe gołąbki. Włożyć do garnka, zalać wodą i gotować 40 minut. Spożyć z sosem z jogurtu i czosnku.

Latem można wykorzystać świeże liście morwy, które należy opłukać, odciąć ogonki, zanurzyć na kilka sekund w gotującej się osolonej (1 łyżka na 1 litr) wodzie, aż zmienią kolor i staną się miękkie. Następnie zahartować, zanurzając w zimnej wodzie. Na zimę warto przygotować zapasy: zaparzone we wrzątku liście należy pozwijać w rulony po 20 sztuk, ugnieść w słoiku i zalać solanką (4 łyżki soli na litr wody). Tak przygotowane słoiki pasteryzować przez ok. 30 minut.

Bakłażany smażone i marynowane

Składniki: 1 kg bakłażanów, ½ pęczka pietruszki, 3 ząbki czosnku, owoc granatu, sól, ocet jabłkowy, olej do smażenia

Bakłażany umyć, przekroić na pół. Każdą połówkę pokroić na 5-6 plastrów, posypać solą, przełożyć do dużego pojemnika i zostawić na pół godziny. Po tym czasie rozłożyć na ręczniku papierowym i wysuszyć. Na patelni rozgrzać olej i smażyć bakłażany z dwóch stron. Natkę pietruszki drobno posiekać, czosnek przecisnąć przez praskę. Wymieszać oba składniki. W dużym naczyniu układać warstwami plastry bakłażanów oraz natki z czosnkiem. Na koniec posypać jeszcze pestkami granatu i polać 3 łyżkami octu jabłkowego.

W skrócie

PARISH TIME

Sekretariat Ordynariatu Ormiańskiego Kościoła Katolickiego dla Armenii, Gruzji Rosji i Europy Wschodniej poinformował o udostępnieniu nowej aplikacji Parish Time. Za jej pomocą można znaleźć najbliższy kościół ormiańskokatolicki, zapoznać się z godzinami Mszy świętych i innych liturgii, uzyskać informacje o ormiańskich wspólnotach katolickich i o duchownych posługujących w poszczególnych eparchiach, które Ordynariat obejmuje swoim zasięgiem, a także o ormiańskich kościołach katolickich w innych krajach. Znajdziemy tu również kalendarz i Ewangelię na każdy dzień. Aplikację można pobrać na urządzenia z systemami Android i iOS. Dostępna jest w językach: ormiańskim, angielskim i rosyjskim.

W BRZASKU AURORY

Witryna Domu Wschodniego w ramach cyklu „Dialog przez film" zorganizowała 19 września pokaz filmu ormiańskiego, zdobywcy wielu międzynarodowych nagród oraz kandydata do Oscara „W brzasku Aurory" (2022) w reżyserii Inny Sahakyan. Obraz poświęcony jest niesamowitemu losowi słynnej ormiańsko-amerykańskiej pisarki i aktorki Aurory Mardiganian, która przeżyła Ludobójstwo Ormian. Została autorką pierwszej książki o tej tragedii „Rozdarta Armenia" i zagrała w filmie amerykańskim o tym samym tytule. Przez wiele lat niosła pomoc ormiańskim sierotom. W 1993 r. ustanowiono coroczną Nagrodę Humanitarną „Aurora", przyznawaną w imieniu wszystkich ocalałych z Ludobójstwa Ormian w dowód wdzięczności ich wybawicielom. Po projekcji odbyła się dyskusja z udziałem artystki, reżyserki filmów animowanych Róży Arutunian-Fiałkowskiej oraz historyczki i armenolożki dr Dominiki Marii Macios.

URODZINY STARÓWKI

Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich była w tym roku jedną z 40 instytucji, które włączyły się w trwające od 19 do 21 lipca obchody 71. Urodzin Starówki. Przy ul. Świętojerskiej 12 na zwiedzających czekały dwie ekspozycje: Skarbnica Polskich Ormian oraz wystawa czasowa „Zachariasz Gregorowicz 1884-1961 – Walizka wspomnień". Dodatkową atrakcją były spacery śladami polskich Ormian po Starym Mieście. Goście dopisali, a wolontariusze mieli pełne ręce roboty.